

Economisch-Statistische Berichten

Verenigingsleven in Nederland

★

Drs. F. Kupers
Economische spanningen
in Europa

★

A. J. Sissingh
De Nederlandse landbouw, de E.E.G.
en het vrijhandelsgebied

★

J. S. Beetsma
De benuttingsgraad der Nederlandse
koopvaardijvloot

★

Mr. Ph. C. M. van Campen
De ontwikkeling der
spaarinstellingen

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH-ECONOMISCH INSTITUUT

43e JAARGANG

No. 2130

WOENSDAG 30 APRIL 1958

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

Spuistraat 172

Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Verhuur van brandkasten

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

vacatures

**GROTE FINANCIËLE INSTELLING
TE AMSTERDAM**

vraagt voor haar afdeling

Beleggingsonderzoek

een jong economisch doctorandus

Vereisten: Goed stylist, interesse voor beleggingsvraagstukken en bekendheid met het effectenvak.

Zij, die reeds praktische ervaring hebben genieten voorkeur.

Brieven met volle inlichtingen onder no. E.-S.B. 16-1, postbus 42, Schiedam.

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

*Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Ablasserdam*

*Verzorging van
en adviezen inzake
levensverzekeringen
en pensioencontracten*

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.*

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400). Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.*

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor *Westzeedijk, Rotterdam-W.*

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300; toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief *f. 0.30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0.60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.*

COMMISSIE VAN REDACTIE: *Ch. Glasz; L. M. Koyck; H.W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; J. R. Zuidema. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.*
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: *F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vierick.*

Verenigingsleven in Nederland

Indien wij, Nederlanders, binnen de grenzen die de wet ons stelt, activiteiten wensen te ontplooiën in verenigingsverband, behoeft het ons doorgaans weinig moeite te kosten een vereniging te vinden die aan onze verlangens tegemoet komt. Ons land namelijk kent een rijk geschakeerd verenigingsleven. Rijk geschakeerd in tweeelei zin. Niet alleen immers zijn op velerlei terreinen des levens — of het nu gaat om het behartigen van een bepaald belang, het nastreven van een of ander ideeel doel, het beoefenen van cultuur of sport — verenigingen werkzaam, maar bovendien kunnen wij, gegeven de activiteit die wij zoeken, desgewenst ook nog wel een vereniging vinden, waarbinnen deze activiteit wordt beoefend op die grondslag, die ons na aan het hart ligt. Van de ruime mogelijkheden die ons aldus worden geboden, heeft 50 pCt. der Nederlanders van twaalf jaar en ouder gebruik gemaakt.

Dit kan men lezen in een door het Centraal Bureau voor de Statistiek in het kader der vrije-tijdsbestedingsserie uitgebracht rapport over het verenigingsleven¹⁾, dat al even fraai en boeiend is als de andere, waarvoor wij eerder op deze plaats de aandacht vroegen. In dit rapport zijn enkele facetten van het verenigingsleven in ons land benaderd van de zijde der geënuquêteerden. Men zal er dus niet in vinden hoeveel verenigingen met hoeveel leden er in ons land zijn, maar wel welke percentage onzer, naar sociaal en woonmilieu, kerkelijke gezindte, leeftijd en geslacht ingedeelde, landgenoten actief lid is van één of meer naar doeleinden en levensbeschouwelijke richting onderscheiden verenigingen en hoe het, volgens de opgaven der ondervraagden, is gesteld met de mate, waarin zij aan het verenigingsleven deelnemen. Voorts is een

¹⁾ „Vrije-tijdsbesteding in Nederland; winter 1955/56”, deel 5: „Verenigingsleven”. Zeist 1957, 32 blz., f. 2,90. Verkrijgbaar bij Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V., Zeist en bij de boekhandel.

afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan de sportbeoefening. Zoals reeds gezegd, is 50 pCt. der Nederlanders van 12 jaar en ouder actief of werkend lid van één of meer verenigingen; 13 pCt. heeft zich bij twee of meer soorten verenigingen aangesloten. Het lidmaatschapspercentage voor vrouwen ligt lager dan voor mannen — nl. 41 tegen 59 — en dat voor degenen van 60 jaar en ouder lager dan voor de jongeren. Deze laatste constatering zal

overigens voor degenen, die inmiddels hebben bedacht dat een lidmaatschap van jeugd- of sportvereniging voor de ouderen onzer veelal weinig zinvol is, geen verrassing inhouden. Wat de overige verenigingen betreft, doen de ouderen echter weinig voor de gemiddelde Nederlander onder; wel is hun bezoekfrequentie aanmerkelijk geringer. Met het groeien der jaren zien wij, in grove trekken geschetst, de belangstelling per verenigingssoort verschuiven van de jeugd- en sportverenigingen, via de culturele naar de verenigingen met een sociaal of pedagogisch doel en de politieke verenigingen, waartoe ook de vakorganisaties worden gerekend. De belangstelling voor laatstgenoemde organisaties is het grootst onder de 40-59 jarigen.

— Uit nevenstaand staatje — een deel van één der 27 tabellen die in het rapport zijn opgenomen — kan de lezer zich een indruk vormen van het verenigingsleven der diverse sociale milieus. Hieruit blijkt dat de lidmaatschapspercentages der leidinggevenden voor de meeste verenigingssoorten hoger zijn dan die der overige groepen onzer bevolking. Hun bezoekfrequentie verschilt echter niet zo veel van die van de gemiddelde Nederlander. Het gemiddeld bezoek der leidinggevenden aan culturele verenigingen — waarvan zij in sterker mate lid zijn dan de overige Nederlanders — is zelfs lager dan bij enige andere maatschappelijke groep het geval is. Afgaande op deze cijfers is men geneigd de leidinggevenden en welgestelden meer als cultuurfinanciers dan als -beoefenaren te beschouwen.

Z.

Lidmaatschap en bezoek aan verenigingen

(mannen en vrouwen tezamen)

	Totaal (zonder dubbeltellingen)	waarvan				
		sociaal of pedagogisch doel	politiek doel	cultureel doel	ontspanning en vermaak	sport
Aantal leden in pCt. van de groep						
Landarbeiders e.d.	44	6	11	8	8	11
Arbeiders	45	8	9	8	10	15
Loontrekkende middenstand	58	14	10	16	12	20
Risicodragende middenstand	50	11	8	13	9	16
Boeren	53	11	18	13	7	12
Leidinggevenden en welgestelden	63	17	11	21	15	22
Totaal	50	10	10	12	10	16
Gem. aantal bezoeken per lid per jaar						
Landarbeiders e.d.	50	32	15	50	44	56
Arbeiders	62	30	21	53	47	64
Loontrekkende middenstand	69	31	19	40	46	67
Risicodragende middenstand	58	24	11	46	45	62
Boeren	41	14	8	35	39	51
Leidinggevenden en welgestelden	69	36	19	30	47	60
Totaal	62	31	17	48	47	64

INHOUD

	Blz.
Verenigingsleven in Nederland, door Drs. J. H. Zoon	343
Economische spanningen in Europa, door Drs. F. Kupers	344
De Nederlandse landbouw, de E.E.G. en het vrij-handelsgebied, door A. J. Sissingh	347
De benuttingsgraad der Nederlandse koopvaardijvloot, door J. S. Beetsma	349
De ontwikkeling der spaarinstellingen, door Mr. Ph. C. M. van Campen	352

	Blz.
Aantekening:	
De betalingsbalans over 1957	354
Boekbespreking:	
Centraal Bureau voor de Statistiek: „Indicatoren van de economische toestand”, besproken door Drs. H. C. Bos	356
Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet	357
Notities:	
Goedkope vlaggen — niet zó goedkoop	346
Nationale schuld	348
Renteverwachtingen	351

Twee aspecten van de economische toestand in West-Europa worden behandeld t.w.: de grote onevenwichtigheid in het handels- en betalingsverkeer van Frankrijk, Duitsland en Engeland en de aarzeling in de Westeuropese conjunctuur. Schrijver zet uiteen hoe de na oktober 1957 ingetreden verbetering in de onevenwichtigheden binnen de E.B.U. bij nader inzien niet als een fundamentele verbetering kan worden beschouwd. T.a.v. de kentering der conjunctuur meent schrijver dat de vermindering van de effectieve vraag vooral blijkt uit een vermindering van de investeringen. Zou de economische toestand in Europa verder achteruitgaan en zouden landen die over onvoldoende deviezenreserves beschikken tot werkgelegenheidsprogramma's moeten overgaan, dan zal — om internationaal schadelijke invoerbeperkingen te vermijden — het vinden van een doelmatige internationale kredietverlening een moeilijke taak worden voor de O.E.E.S.

Het jaarlijks economisch onderzoek waaraan de Organisatie van Europese Economische Samenwerking (O.E.E.S.) zijn leden heeft onderworpen, aangevuld met een aantal daarna beschikbaar gekomen gegevens, levert ons een beeld van de economische toestand van West-Europa in 1957 en in de eerste maanden van dit jaar. Hiervan willen wij twee hoofdaspecten nader in ogenschouw nemen. In de eerste plaats noemen wij de grote onevenwichtigheid in het handels- en betalingsverkeer van de grote drie van de Westeuropese economie: Frankrijk, Duitsland en Engeland. Voorts is er de aarzeling die zich ook in de Westeuropese conjunctuur heeft aangediend.

De onevenwichtigheid binnen Europa.

Eén blik op bijgaande grafiek, waarin voor Frankrijk, Duitsland en Engeland is weergegeven hoe hun positie in de Europese Betalings Unie (E.B.U.) zich heeft ontwikkeld, is voldoende om te doen zien hoe weinig terecht is gekomen van één van de oorspronkelijke doelstellingen van de E.B.U., nl. een hulpmiddel te zijn tot het overbruggen van tijdelijke onevenwichtigheden in het betalingsverkeer. Sinds 1952 blijkt elk van deze drie landen zich steeds aan eenzelfde kant van de nullijn te hebben bevonden; Duitsland aan de pluskant, Frankrijk en Engeland aan de minzijde. Bovendien heeft elk land zich steeds verder van de nullijn verwijderd.

Deze zeer eenzijdige ontwikkeling, welke sinds 1956 steeds geprononceerder werd — en welke zich niet tot het E.B.U.-gebied beperkte — gaf in de loop van 1957 aanleiding tot krachtige tegenmaatregelen. De ontwikkeling in dit opzicht kan men het beste volgen aan de hand van de E.B.U.-posities, daar deze ons de meest recente cijfers verschaffen. Uit deze gegevens lijkt de conclusie gerechtvaardigd, dat de genomen tegenmaatregelen na oktober succes begonnen af te werpen. In het derde kwartaal zette een verbetering in, die ook in het nieuwe jaar voortduurde.

Een nadere beschouwing echter leert, dat helaas van een fundamentele verbetering niet kan worden gesproken. De omslag naar een evenwichtiger betalingsverkeer is in hoofdzaak aan twee oorzaken toe te schrijven.

Economische spanningen in Europa

EBU-overschotten en tekorten
(in mln. dollars)

	1957				1958
	I	II	III	IV	I
Frankrijk	- 252	- 290	- 210	- 81	- 109
Duitsland	+ 365	+ 385	+ 698	+ 48	- 10
Engeland	+ 40	+ 2	- 401	+ 9	+ 170

- In het geval van Frankrijk kwam deze op rekening van het geheel opschorten van de liberalisatie van de invoer in juni 1957 en de feitelijke devaluatie met 20 pCt., enige maanden later.
- De Duitse en Engelse posities, die aanvankelijk zeer sterk waren beïnvloed door de speculaties met betrekking tot pond en mark in augustus en september, ondervonden daarna de terugslag in tegenovergestelde richting toen men merkte dat de pariteiten werden gehandhaafd.

De voortdurende verslechtering van de Franse betalingsbalans die zich ook in 1957 voortzette, was hoofdzakelijk aan de inflatoire staatshuishouding toe te schrijven. De situatie werd nog verscherpt door het afnemen van de overheidsontvangsten uit het buitenland en door speculatieve kapitaalbewegingen in de verwachting van een devaluatie van de frank. De verbetering, die in de tweede helft van het jaar optrad, is vrijwel geheel toe te schrijven aan de drastische beperking van de invoer door de totale deliberalisatie en de ommekeer in de speculatie tegen de frank toen deze inderdaad de facto devalueerde.

Inmiddels heeft Frankrijk een saneringsplan opgesteld. Een essentieel onderdeel hiervan is, dat de zogenaamde impasse — wat wij maar zullen vertalen als het kastekort van de Overheid — de 600 miljard frank (vorig jaar: 1.000 miljard) niet zal mogen overschrijden. Verwacht wordt dat het betalingsbalanstekort van \$ 1.400 miljoen dat de Franse frank-zone in 1957 had, zal kunnen worden teruggebracht tot \$ 400 miljoen over 1958. In het begin van dit jaar kreeg Frankrijk van de E.B.U., de Verenigde Staten en het Internationale Monetaire Fonds kredieten tot een totaal van \$ 655 miljoen; men mag hopen dat het land deze adempauze goed zal gebruiken.

Het feit dat prijsstijgingen, opgetreden sinds de devaluatie van het vorig jaar, al veel van het effect ervan hebben weggenomen doet evenwel nog niet veel goeds verwachten omtrent de mogelijkheid voor Frankrijk om door export voldoende te verdienen om voor de invoer te betalen. Zolang die invoer kunstmatig laag wordt gehouden door dat deze geheel gecontingenteerd is en zolang men op voorraden kan intèren vormt dit nog geen probleem, maar dit is uiteraard geen situatie, die eeuwig kan voortduren. De cijfers voor 1958 die thans reeds beschikbaar zijn, wijzen vooralsnog niet in een geruststellende richting. Een evenwicht zonder veel kunstmatige restricties lijkt hier nog niet in zicht.

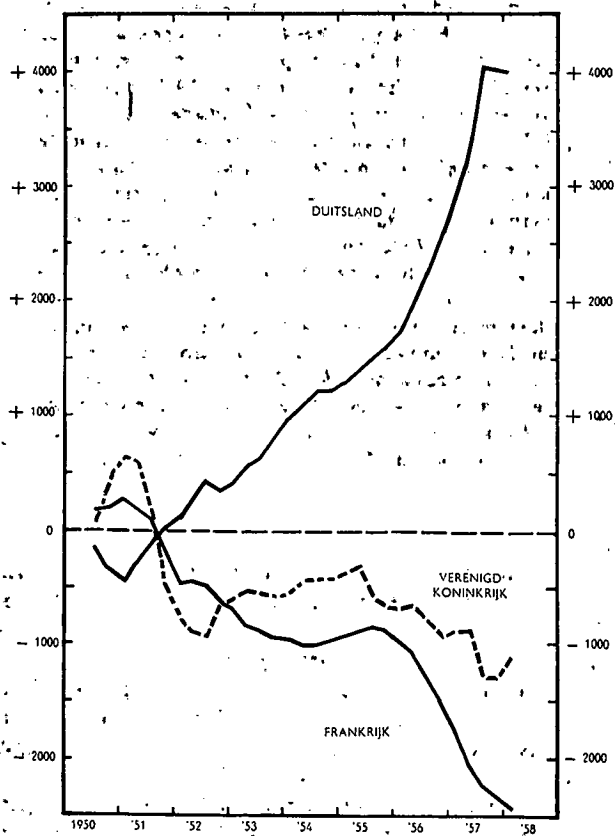
Het Duitse overschot in het intra-Europese betalingsverkeer bereikte zijn hoogtepunt in augustus en september van het vorige jaar toen de normale surpluspositie nog werd geaccentueerd door de toestroming van kapitaal in de verwachting van een appreciatie van de mark. Duitsland nam intussen verschillende maatregelen om zijn Midas-probleem op te lossen. Het disconto werd enige malen verlaagd, tarieven verminderd en na de grote begrotingsoverschotten der afgelopen jaren zijn er nu, geringe, begrotingstekorten voorzien.

De veel evenwichtiger E.B.U.-saldi sindsdien zijn echter niet toe te schrijven aan een fundamentele verandering in het handelsverkeer met het buitenland, doch komen praktisch geheel voor rekening van het kapitaalverkeer. De sterk positieve saldi zijn verminderd door allerlei kapitaalovermakingen van de Overheid en door een gedeeltelijk terugdraaien van de speculatieve posities, die eerder waren opgebouwd in de hoop op een appreciatie van de mark. Het moet worden afgewacht of de bovengenoemde binnenlandse maatregelen binnenkort alsnog resultaat zullen afwerpen.

Het is voor Europa een onfortuinlijke situatie, dat twee landen wier fundamentele economische filosofieën zo verschillend zijn als bij Frankrijk en Duitsland het geval is, aan elkaar grenzen. Doordat zij immers dicht bij elkaar liggen hebben ze een intensief economisch verkeer met elkaar en zo vormt de nabijheid van het economische hoge druk gebied Duitsland met het lage druk gebied Frankrijk een voortdurende storm waar heel Europa van te lijden heeft.

De Engelse positie heeft vooral moeilijkheden onderzonden van de speculaties tegen het pond in de tweede helft van het vorige jaar. In september werden krachtige maatregelen genomen door aanzienlijke verhoging van het disconto en de stabilisering van de overheidsuitgaven, maar ook hier is de evenwichtiger betalingspositie veeleer een gevolg van het terugdraaien van speculatieve posities dan van werkelijk fundamentele verbeteringen. Eveneens

Netto cumulatieve E.B.U.-positie van Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk
(in miljoenen dollars)

is veel kapitaal naar Londen gestroomd door de hoge rentestand aldaar en ook daardoor schijnt de positie gunstiger dan zij is. De lage stand van de deviezenreserves geeft de Engelse economie uiterst weinig armslag. Dit is een factor die te meer telt nu de conjunctuur vrijwel overal tekenen van verzwakking vertoont.

De aarzelende conjunctuur.

Het andere hoofdprobleem voor de Europese economie is het tot staan komen van de expansie. Hiermede is — althans voorlopig — een einde gekomen aan een periode van voortdurende groei, die bijna vier jaar duurde.

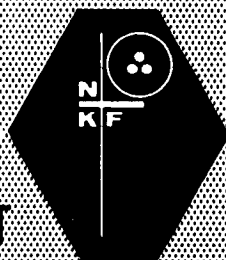
Europa's economische ontwikkeling na de oorlog kan men in een aantal duidelijk onderscheiden perioden indelen. Van het einde van de tweede wereldoorlog tot de inval in Korea, medio 1950, viel het tijdvak van herstel van de oorlogsschade; de jaren daaraanvolgend stonden in het

(Advertentie)

STAPEL

Met papier en met plastic geïsoleerde kabels voor hoogspanning, laagspanning en telecommunicatie. Kabelgarnituren, koperdraad en koperdraadkabel. Staalraad en staalband.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK • DELFT

teken van de hernieuwde bewapeningsinspanning. Omstreeks 1953 kon men zeggen dat de economie zich ontwikkelde onder minder buitengewone impulsen. De produktie steeg toen telkens met 5 pCt. ten opzichte van het voorafgaande jaar, de investeringen vertoonden zelfs een jaarlijkse toeneming van 9 pCt. Bij deze expansie kon gebruik worden gemaakt van werkloze arbeidskrachten en verlenging van de arbeidstijd. In vier jaar steegde aldus beschikbare arbeidskracht met 8,5 pCt. Geleidelijk echter werd de capaciteitsgrens bereikt en als gevolg daarvan zag men omstreeks 1956 de stijging van de produktiecurve minder worden.

Dit bereiken van de capaciteitsgrens maakte het inflatiegevaar uiteraard weer acuut en vele landen, het ene vroeger, het andere later, begonnen maatregelen te nemen tot bestrijding van de excessieve vraag. Deze laatste periode kwam echter ongeveer een half jaar geleden tot afsluiting doordat de effectieve vraag begon te verminderen. Wij zien dan ook, dat in vrijwel alle landen de groei van de produktie tot staan is gekomen of zelfs dat de produktie is verminderd. Ons land was een van de eerste waar de produktiedaling begon. Frankrijk is hierbij de enige belangrijke uitzondering; daar is de produktie nog ononderbroken gestegen.

De vermindering in de effectieve vraag kwam vooral tot uiting in een afnemning van de investeringen. Dit hangt, naar valt aan te nemen, voor een deel samen met de zeer hoge investeringsactiviteit in Europa in de voorafgaande jaren (bij voorbeeld in de scheepsbouw en de auto-, radio- en papierindustrie). Allerlei toen begonnen projecten zijn nu voltooid en het gevolg van deze „bunching” van investeringen is thans een terugval. Dit valt samen met een waarschijnlijke verandering in de aard van de investeringen. Achter ons ligt een periode van snelle uitbreiding van het arbeidsaanbod, zoals wij zojuist zagen. De private investeringen hebben veelal een hiermede overeenstemmend, complementair karakter gedragen. Met het bereiken van

Goedkope vlaggen — niet zó goedkoop

In een onlangs aan „The Financial Times” verleend interview, hetwelk is afgedrukt in het nummer van 17 april jl., werd de Griekse redner Stavros Niarchos o.a. gevraagd of hij van mening was, dat reders die onder zgn. goedkope vlaggen varen beter in staat zullen zijn het hoofd te bieden aan de recessie dan diegenen die onder andere vlaggen varen. Hierop antwoordde Niarchos dat de exploitatiekosten van een Brits schip nu in vele gevallen lager zijn dan die van een zgn. Panhonlib-schip d.w.z. een schip dat onder één der goedkope vlaggen vaart. Het grote verschil in belastingheffing naar de winst — dat het zo aantrekkelijk maakte onder Panhonlib-vlaggen te varen — is nauwelijks meer actueel, daar het thans veeleer een kwestie is van geen verlies lijden dan van winst maken. Overigens meende Niarchos dat de Panhonlib-reders wel meer winst in hun bedrijf hadden kunnen houden, doch deze voor vlootuitbreiding hadden gebruikt in plaats van haar als liquide reserve achter de hand te houden.

de capaciteitsgrens van de arbeid moesten deze complementaire investeringen noodzakelijkerwijs afnemen en het accent meer komen te liggen op arbeidsbesparende investeringen. Dergelijke verschuivingen dragen uiteraard niet bij tot een stabiele ontwikkeling. Mocht de recessie doorzetten dan zou daarvan een prikkel kunnen uitgaan tot rationaliseringsinvesteringen. Een nieuwe verschuiving derhalve.

In tegenstelling tot het tijdvak 1953-'54, toen de economische teruggang in de Verenigde Staten zich niet sterk verspreidde doordat er internationaal voldoende reserves waren, is deze factor thans niet aanwezig. Zowel in de grondstoffenproducerende landen als vrijwel overal in West-Europa ligt de situatie met betrekking tot de reserves ongunstig. Daarmee is een economische terugslag, die ergens in het internationale economische systeem optreedt, veel besmettelijker geworden en het gevaar van cumulatieve processen vergroot.

De hierboven geschilderde onevenwichtigheid in het intra-Europese economische verkeer heeft tot een zeer eenzijdige concentratie van deviezenreserves bij Duitsland geleid ¹⁾. Frankrijk en Engeland daarentegen gaan deze kritische tijd met minieme reserves in. Daarbij komt nog dat een betrekkelijk groot deel van hun export gericht is op grondstoffenproducerende landen. Dit is een nadeel in tijden van dalende grondstoffenprijzen, welke de koopkracht dezer landen aantasten. Verder zal in een periode van verscherpte internationale mededinging zich het feit gaan wreken dat in Engeland de investeringsquote steeds achter is gebleven bij die van een aantal van zijn belangrijkste Europese concurrenten.

In de huidige fase van de Europese conjunctuur die er een is van aarzeling en die de elementen van een verder afglijden in zich draagt vormt de grote deflatoire haard, uitgaande van het Duitse betalingsbalansoverschot, een punt van zorg. Het is daarom belangrijk dat de O.E.E.S. voortdurend druk uitoefent, teneinde een evenwichtiger toestand te bereiken. In het O.E.E.S.-jaarrapport over Duitsland bij voorbeeld wordt gesteld: „Germany's... trade surplus... can only be ended by the adoption of stronger measures... it is unlikely that the overall imbalance between Germany and other member countries can adequately be brought under control without further action by Germany”.

Zou onverhoopt de economische toestand in Europa inderdaad verder verslechteren dan zal een oplossing gevonden moeten worden voor het probleem van die landen wier betalingsbalans negatief zou worden door werkgelegenheidsprogramma's en die onvoldoende deviezen zouden blijken te hebben om een dergelijke drainage enige tijd te kunnen volhouden. Het zal dan noodzakelijk zijn te voorkomen dat landen hun toevlucht zouden moeten nemen tot invoerbeperkingen: zodoende zouden de moeilijkheden internationaal immers steeds verder worden vergroot.

Hiervoor een bruikbare oplossing te vinden in de vorm van een doelmatige internationale kredietverlening zou dan tot een van de moeilijkste opgaven van de O.E.E.S. gaan behoren.

¹⁾s-Gravenhage.

F. KUPERS.

¹⁾ Hoe ongunstig de algemene situatie met betrekking tot de reserves zich heeft ontwikkeld, blijkt uit het feit dat in vergelijking met vóór de oorlog de wereldhandel zich verviervoudigde, terwijl de reserves slechts een verdubbeling te zien gaven; en wat hun verdeling betreft: de helft van de wereldreserve berust bij de Verenigde Staten en Duitsland.

In dit artikel wordt aan de hand van de geografische spreiding van de Nederlandse uitvoer van landbouwprodukten nagegaan in hoeverre de Nederlandse landbouw belang heeft bij een afzonderlijke regeling van de positie van de landbouw in de vrijhandelszone. De conclusie luidt, dat de E.E.G.-markt voor de Nederlandse landbouw (de tuinbouw uitgezonderd) van meer betekenis is dan het vrijhandelsgebied (i.c. Engeland) en dat het daarom voor de Nederlandse landbouw van het grootste belang is, dat de nadelen van het instellen van een vrijhandelsgebied door een afzonderlijke regeling voor landbouwprodukten worden ondervangen. Indien het niet mogelijk zou blijken om de positie van de landbouw in het vrijhandelsverkeer op een voor alle partijen bevredigende wijze te regelen, dan lijkt voor Nederland een uitsluiting van de landbouw geen overwegend bezwaar te vormen en volgens schrijver wellicht zelfs de voorkeur te verdienen.

De Nederlandse landbouw, de E.E.G. en het vrijhandelsgebied

Bij de onderhandelingen over het voorstel van Engeland aan de E.E.G.-landen om in samenwerking met de overige O.E.E.S.-landen te komen tot een vrijhandelszone, lijkt de regeling van de positie van de landbouw in deze vrijhandelszone op moeilijkheden te stuiten.

In het onderstaande is, aan de hand van de geografische spreiding van de Nederlandse uitvoer van landbouwprodukten, nagegaan in hoeverre de Nederlandse landbouw belang heeft bij een afzonderlijke regeling van de positie van de landbouw in de vrijhandelszone.

De realisatie van het E.E.G.-verdrag zal voor Nederland o.a. tot gevolg hebben dat:

1. de concurrentiepositie binnen de E.E.G. t.o.v. niet deelnemende landen waarschijnlijk ¹⁾ wordt versterkt en

2. de stijging van de produktiekosten de concurrentiepositie in de niet E.E.G.-landen nadelig beïnvloedt.

Het toetreden tot het vrijhandelsgebied (met inbegrip van de landbouw) zou ertoe leiden dat:

a. het sub 1 vermelde voordeel van de E.E.G. teniet wordt gedaan;

b. dit voordeel zelfs in een nadeel omslaat, daar ten gevolge van de hogere produktiekosten (invloed buitentarief, sociale maatregelen) in de E.E.G., de concurrentie-

¹⁾ Daar de Nederlandse agrarische uitvoer voor een groot deel bestaat uit veredelingsprodukten speelt hier de hoogte van het gemeenschappelijk buitentarief op grondstoffen en eindprodukten een rol.

positie binnen de E.E.G. tegenover deelnemers aan het vrijhandelsgebied (niet E.E.G.-leden) verzwakt wordt;

c. het sub 2 genoemde nadeel van de E.E.G. onverminderd van kracht blijft.

Als enig mogelijk voordeel blijft dan:

d. de verruiming van de uitvoermogelijkheid naar de vrijhandelsgebied (niet E.E.G.)-landen, waarvan Engeland het enige land is met een belangrijk agrarisch invoeroverschot.

De huidige opzet van de E.E.G. heeft dus voor de Nederlandse landbouw het voordeel dat Denemarken als concurrent buiten dit blok blijft. Uitbreiding van de E.E.G. met het vrijhandelsgebied heeft daarentegen tot gevolg dat de concurrentie van Denemarken in de E.E.G. wordt versterkt. Hiertegenover zou voor de Nederlandse landbouw een groter afzetgebied vnl. in Engeland ontstaan. Aangenomen is dat de bepalingen van het vrijhandelsgebied op zichzelf geen mogelijkheden inhouden om de positie van de Nederlandse landbouw bij de invoer in Engeland t.o.v. de partners in dit vrijhandelsgebied te verbeteren.

Het hangt nu vooral van de omvang van de betrokken markten af in hoeverre het ene dan wel het andere alternatief in het belang van de Nederlandse landbouw kan worden geacht. Hiervoor moge worden verwezen naar tabel 1 en 2.

Denemarken heeft na Nederland het belangrijkste agrarische uitvoeroverschot van de O.E.E.S.-landen.

Uitvoer van Nederland en Denemarken in 1956

(in mln. guldens)

	Levende dieren		Vlees en vleesprodukten		Zuivel en eieren		Vruchten en groenten		Grondst. v. diert. en plantaardige oorsprong a)		Totaal	
	Neder-land	Dene-merken	Neder-land	Dene-merken	Neder-land	Dene-merken	Neder-land	Dene-merken	Neder-land	Dene-merken	Neder-land	Dene-merken
Alle landen	68,5	245,9	562,4	1.043,1	1.134,4	919,8	618,0	41,8	315,9	83,4	2.699,2	2.334,0
Engeland	—	—	222,2	724,0	63,4	383,0	172,2	4,4	54,9	12,8	462,7	1.124,2
E.E.G.-landen b)	60,9	236,1	183,7	149,2	630,4	311,6	325,9	12,4	129,7	34,7	1.330,6	744,0
w.v. naar:												
België-Luxemburg	6,1	—	24,6	0,4	116,3	5,8	72,6	0,4	19,3	2,1	238,9	8,7
Frankrijk	2,5	9,0	51,3	22,1	73,7	28,8	32,7	0,6	26,7	7,9	186,9	68,4
Italië	41,4	3,1	8,1	82,0	48,3	27,7	8,8	1,0	9,9	3,7	116,5	117,5
West-Duitsland	10,9	215,1	99,7	44,6	392,1	248,5	211,8	10,3	73,8	-17,2	788,3	535,7

a) Voor Nederland vnl. bloembollen en tuinbouwzaden.
Bron: Handelsstatistiek.

b) Inclusief de uitvoer van Denemarken naar Nederland.

Tabel 1 geeft een overzicht van de uitvoer door beide landen in 1956 van de voor de Nederlandse landbouw-uitvoer belangrijkste groepen van producten.

Uit deze tabel blijkt wel dat Denemarken als uitvoerland van tuinbouwproducten tot dusverre weinig te betekenen heeft. Zowel de uitvoer naar de E.E.G.-landen als naar Engeland wordt door de Nederlandse uitvoer van tuinbouwproducten vele malen in belangrijkheid overtroffen. Hierdoor wordt ook verklaarbaar dat de georganiseerde tuinbouw zich voorstander heeft getoond van het vrijhandelsgebied.

De Nederlandse uitvoer van veehouderijproducten naar Engeland ten bedrage van ca. f. 290 mln. is belangrijk kleiner dan de Deense uitvoer van deze producten naar de E.E.G.-landen, welke ca. f. 700 mln. bedraagt. M.a.w. bij niet of (voor de landbouw) onvolledig totstandkomen van een vrijhandelsgebied is er op de E.E.G.-markt voor de Nederlandse landbouw meer te winnen dan er op de Engelse markt is te verliezen. Men dient evenwel het probleem ook nog andersom te stellen en wel, valt er bij volledig totstandkomen van een vrijhandelsgebied

eventueel op de Engelse markt voor de landbouw meer te winnen dan (door de Deense concurrentie) op de E.E.G.-markt te verliezen (zie tabel 2).

TABEL 2. Invoer in Engeland in 1956

	Alle landen	Neder-land	Denemarken	Ander E.E.G.-landen	Gemeenbest.-landen	Overige landen
	(in mln. gld.)					
Levende, dieren	f. 353,7	—	—	—	0,7	353,0a)
Vlees en vlees- producten	f. 126,7	239,5	744,3	32,7	1.139,1	971,1b)
Zuivel en eieren	1.803,1	65,6	396,0	10,9	1.189,3	141,3
Vruchten en groenten	f. 2.519,1c)	208,4	4,9	328,8	1.048,4	928,6d)
Grondstoffen van dierlijke en plantaardige oorsprong	f. 376,0e)	67,6	10,9	26,5	124,0	147,0
	8.178,6	581,1	1.156,1	398,9	3.501,5	2.541,0

a) W.v. uit Ierland f. 352,7 mln.

b) W.v. uit Argentinië f. 601,6 mln.

Ierland f. 121,3 mln.

Polen f. 140,0 mln.

c) In 1955 bestond deze invoer voor ten minste ca. 60 pCt. uit zuidvruchten, noten en andere niet in Nederland groeiende producten.

d) In 1955 uit andere O.E.E.S.-landen f. 123 mln., w.v. 95 pCt. zuidvruchten en dergelijke.

In 1955 uit overige landen (exclusief Ierland) f. 677 mln., w.v. maximaal 17 pCt. door Nederland in de betreffende maanden van invoer leverbare producten.

e) W.v. exotische producten ruim f. 200 mln.

Bron: Handelsstatistiek.

Ten aanzien hiervan moet dan worden bedacht, dat:

1. het grote belang van de Gemeenbestlanden bij de invoer in Engeland door een voorkeursregeling behouden zal blijven;

2. Engeland ook met enkele andere, voor zijn landbouwvoer zeer belangrijke, landen bijzondere banden heeft, die niet ter wille van een vrijhandelsgebied verbroken zullen worden (Ierland en Argentinië bijv.);

3. een groot deel van de uit overige landen ingevoerde producten door Nederland toch niet geleverd kunnen worden (bijv. zuidvruchten);

4. Nederland bij een toeneming van de gesubsidieerde uitvoer naar Engeland van producten als boter en bacon weinig of geen belang heeft.

Al deze overwegingen in aanmerking nemende, blijven de mogelijkheden van voordeel op de Engelse markt dus beperkt tot die, welke ten koste van de invoer uit „overige” landen verkregen kunnen worden. Het gaat hierbij om ten hoogste ca. f. 500 mln. aan door Nederland leverbare producten: ruim f. 200 mln. aan vlees en vleesproducten, f. 140 mln. zuivelproducten en eieren, f. 110 mln. tuinbouwproducten en f. 30 mln. overige producten. Dit voordeel is dus zeer waarschijnlijk geringer en in ieder geval minder zeker dan de nadelen voor onze huidige uitvoer van veehouderijproducten naar de E.E.G.-landen ten bedrage van ca. f. 875 mln. Beide benaderingen leiden dus tot dezelfde conclusie; zowel naar mogelijk voor- als nadeel bezien, is de E.E.G.-markt voor de Nederlandse landbouw (de tuinbouw uitgezonderd) van meer betekenis dan het vrijhandelsgebied (i.c. Engeland).

Het is dan ook voor de Nederlandse landbouw van het grootste belang, dat de nadelen van het instellen van een vrijhandelsgebied door een afzonderlijke regeling voor landbouwproducten worden ondervangen. Indien het niet mogelijk zou blijken om de positie van de landbouw in het vrijhandelsverkeer op een voor alle partijen bevredigende wijze te regelen, dan lijkt voor Nederland een uitsluiting van de landbouw geen overwegend bezwaar te vormen en wellicht zelfs de voorkeur te verdienen.

—s-Gravenhage.

A. J. SISSINGH.

Nationale schuld

Blijkens het „Algemeen verslag van de stand der staatsschuld op 31 december 1957 zomede van de verschillende verrichtingen bij het Agentschap van het Ministerie van Financiën en de Grootboeken der Nationale Schuld gedurende het jaar 1957” — aldus luidt de titel van de betreffende publikatie — is onze nationale schuld gedurende 1957 met f. 261 mln. gedaald tot een niveau van f. 18.200 mln. Vergeleken met het in dit opzicht recordjaar 1947 is de schuld afgenomen met iets meer dan f. 10 mrd., of gemiddeld f. 1 mrd. per jaar.

Nationale schuld 1945—1957
(in mln. guldens)

Stand per 31 december	Binnenlandse schuld			Buiten- landse schuld	Totale schuld	Idem, per hoofd der be- volking in guldens
	ge- vestigd	vloittend	totaal			
1945	5.767	17.475	23.242	1.039	24.281	2.600
1946	7.160	15.256	22.416	1.343	23.759	2.500
1947	7.099	19.197	26.296	2.005	28.301	2.900
1948	7.206	17.334	24.540	2.274	26.814	2.700
1949	7.732	16.191	23.923	3.373	27.296	2.700
1950	8.418	13.806	22.224	3.354	25.578	2.500
1951	8.763	12.654	21.417	3.229	24.646	2.400
1952	8.360	12.083	20.443	3.207	23.650	2.300
1953	8.785	11.372	20.157	2.793	22.950	2.200
1954	10.286	8.174	18.460	2.286	20.746	1.900
1955	10.987	6.584	17.571	2.013	19.584	1.800
1956	11.097	5.417	16.514	1.947	18.461	1.700
1957	10.826	5.290	16.116	2.084	18.200	1.600

In de laatste kolom van de tabel hebben wij de nationale schuld — afgerond tot op honderden guldens — per hoofd der bevolking weergegeven. Zij blijkt thans rond f. 1.000 per hoofd lager te zijn dan in 1945. Deze daling is de resultante van de daling van de totale schuld met rond f. 6 mrd. enerzijds en een bevolkingsaanwas van 9,3 tot 11,1 mln. anderzijds.

In dit artikel berekent schrijver de vervoerscapaciteit, de vervoersprestatie, de benuttingsgraad en de verkeersprestatie van de Nederlandse koopvaardijvloot voor de jaren 1954 en 1956. Vergeleken met 1954 blijkt de vervoerscapaciteit van schepen met droge lading en tankers in 1956 met 20 pCt. te zijn gestegen. De verkeersprestatie der schepen vertoonde een nagenoeg gelijke stijging, nl. 21 pCt. Aangezien de benuttingsgraad der vloot met 9 pCt. steeg, was het resultaat dat de vervoersprestatie van 1954 op 1956 met 30 pCt. is toegenomen. Schrijver merkt op, dat de betekenis, welke aan de absolute hoogte van de benuttingsgraad van een vloot moet worden toegekend, een vrij theoretische is, aangezien de maximum vervoerscapaciteit in de praktijk nimmer bereikt kan worden, maar dat kennis omtrent de relatieve veranderingen, welke in de loop der jaren in deze grootte en haar samenstellende delen optreden, waardevol is.

Inleiding.

De plaats, welke een zeevarende natie op de internationale zeevrachtenmarkt inneemt, pleegt men veelal te bepalen door vermelding van de totale tonnage der koopvaardijvloot van dit land, uitgedrukt hetzij in inhoudsmaat (B.R.T. ¹⁾), hetzij in draagvermogen (D.W.T. ²⁾) der schepen t.o.v. die der wereldvloot.

Hoewel dit kwantitatief gegeven t.o.v. dat der wereldvloot wel een indruk geeft omtrent de belangrijkheid der bewuste vloot in het internationale zeeverkeer, is haar positie daarmee niet geheel en al bepaald. Immers niet slechts de kwantiteit maar ook de kwaliteit der schepen is voor de waardebeoordeling der vloot een belangrijke factor. Een naar verhouding kwantitatief belangrijke vloot kan bijv. bestaan uit sterk verouderde schepen, waardoor deze vloot feitelijk tot een veel geringere prestatie in staat zal zijn dan men op grond van haar grootte zou mogen verwachten. Vergeleken met een moderne vloot gaat nl. ouderdom der schepen veelal gepaard met een geringere vaarsnelheid, hoge vaarkosten enz. Het gevolg zal dan ook zijn, dat bij een minder gunstige situatie op de zeevrachtenmarkt deze schepen het eerst worden opgelegd of wel in handen van de sloper vallen.

Een voorbeeld is de grote reservevloot van de Verenigde Staten (zgn. mottenballenvloot). Deze oefende in de jaren onmiddellijk na de tweede wereldoorlog ongetwijfeld een stabiliserende invloed uit op het niveau der vrachttarieven op de zeevrachtenmarkt. Naarmate de jaren evenwel verstrijken, heeft deze vloot door veroudering der schepen stellig aan waarde ingeboet. Momenteel is haar invloed zeker nog aanwezig, maar op den duur zal haar betekenis voor de zeevrachtenmarkt verdwijnen.

Zijn de bedoelde kwantitatieve gegevens voor de waardebeoordeling ener koopvaardijvloot derhalve alleen niet voldoende, het is vooral van belang te weten, welke prestatie deze vloot gedurende een bepaalde periode daadwerkelijk in het zeetransport heeft verricht. Ongetwijfeld zullen het initiatief der reders en het vakmanschap der

De benuttingsgraad der Nederlandse koopvaardijvloot

opvarenden een belangrijke bijdrage leveren tot het zo efficiënt mogelijk benutten van de vlootcapaciteit.

Op grond van bovenstaande overwegingen is in dit onderzoek voor de Nederlandse koopvaardijvloot nagegaan welke maximale vervoersprestatie in ton zeemijlen zij gedurende een bepaalde periode theoretisch in staat is te verrichten en in welke mate deze vervoerscapaciteit in deze periode is gerealiseerd, m.a.w. de vaststelling van de *benuttingsgraad* der vloot (zgn. overall utilization) ³⁾.

Ter onderscheiding van de *vervoersprestatie*, waarbij uitsluitend het goederenvervoer over zee in aanmerking is genomen, heeft men nog de *verkeersprestatie* der vloot, waarbij voor een bepaalde periode de intensiteit van het varen der schepen — al of niet beladen — wordt gezien.

Voor een nadere omschrijving dezer begrippen zij verwezen naar de publikatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek ⁴⁾: „De Statistiek van de zeevaart 1956”, blz. 6, waarbij in de inleiding de verkeersprestatie der Nederlandse koopvaardijvloot is behandeld.

De benuttingsgraad der vloot is samengesteld uit twee factoren, t.w. *het aantal zeedagen*, d.i. het aantal dagen, dat de vloot als geheel genomen gemiddeld gedurende bijv. een jaar op zee heeft gevaren en *de beladingsgraad* dezer schepen, welke de verhouding aangeeft tussen het gewicht der vervoerde goederen en de maximum vervoerscapaciteit. Deze laatste factor vereist enige toelichting. De omstandigheid, dat bij de beladingsgraad uitsluitend het gewicht der vervoerde goederen in aanmerking is genomen, is niet geheel juist. De belading der schepen betreft nl. niet alleen *gewichtsgoederen* maar eveneens *volumegoederen* ⁵⁾. Dit laatste kan met zich brengen, dat een zeeschip, hoewel voor 100 pCt. met volumegoederen beladen, toch niet op zijn „merken” ⁶⁾ ligt.

Bij gebrek aan gegevens omtrent het vervoer van volumegoederen, kon bij dit onderzoek slechts het gewicht der

³⁾ Zie Monthly Bulletin of Statistics, United Nations, september 1954 en maart 1956: „The utilization of the world fleet in moving cargo in external trade”.

⁴⁾ Hieronder kortweg aangeduid door C.B.S.

⁵⁾ De praktijk geeft de scheiding aan bij 40 cub. ft. per ton.

⁶⁾ Maximum diepgang van het zeeschip, waarvoor een ken-teken op de scheepshuid is aangebracht.

¹⁾ Brutoregister-ton: 2,83 m³.

²⁾ Deadweight-ton: 1.016 kg (longton) aan lading, brandstof, proviand en passagiers.

vervoerde goederen in aanmerking worden genomen. Voorts zijn in het onderzoek uitsluitend de schepen met droge lading en tankers betrokken. De passagiersschepen zijn buiten beschouwing gebleven, gezien het bijzondere karakter van dit scheepstype, waarbij uiteraard het accent meer ligt op het passagiers- dan op het goederenvervoer over zee.

Het onderzoek heeft betrekking op de jaren 1954 en 1956. De grondgegevens zijn hiervoor ontleend aan de hierboven vermelde publikatie van het C.B.S. Eerstgenoemd jaar is met opzet genomen, aangezien over dit jaar de resultaten bekend zijn van een onderzoek naar de benuttingsgraad van de wereldvloot, ingesteld door het Statistisch Bureau van de United Nations ³⁾. De aandacht zij er evenwel op gevestigd, dat als gevolg van een verschil in methodiek en omvang van beide onderzoeken, de resultaten hiervan niet geheel vergelijkbaar zijn.

Wel bracht het dit voordeel mede, dat bij gemis aan gegevens omtrent de Nederlandse koopvaardijvloot, deze in een enkel geval konden worden ontleend aan die der wereldvloot. Een te exacte interpretatie der uitkomsten van dit onderzoek is derhalve niet gewenst. Het doel hiervan is voornamelijk het inzicht in dit onderwerp te verruimen, teneinde voor de toekomst de basis te leggen voor een meer gedetailleerd en op vollediger grondgegevens gebaseerd onderzoek.

Resultaten.

a. Maximum vervoerscapaciteit der vloot in 1954.

Bij de vaststelling van de maximum vervoerscapaciteit der vloot wordt van de theoretische veronderstelling uitgegaan, dat deze volledig beladen het gehele jaar zonder onderbreking vaart. Naast de totale D.W.T. der schepen voor droge en natte lading, dient derhalve zowel de factor tijd als de gemiddelde snelheid der schepen in de berekening te worden opgenomen.

Uitgaande van de door het C.B.S. op 1 januari 1957 ⁷⁾ voor de verschillende categorieën van zeeschepen der Nederlandse koopvaardijvloot vastgestelde snelheden en rekening houdende met de mutaties, welke er in de periode na 1954 in de vloot hebben plaats gevonden, is voor dit jaar de gemiddelde snelheid der schepen voor droge lading en tankers vastgesteld op 13,3 zeemijlen per uur ⁸⁾. Met behulp van dit gegeven kon de maximum vervoerscapaciteit voor 1954 worden vastgesteld op 466 mrd. D.W.T. zeemijlen ⁹⁾.

b. De vervoersprestatie der vloot in 1954.

Blijkens de gegevens in de meergenoemde publikatie van het C.B.S. bedroeg in 1954 de verkeersprestatie der Nederlandse koopvaardijvloot 182 mrd. B.R.T. zeemijlen (B.R.T. der schepen $\times$ afgelegde afstand in zeemijlen). Aangezien in deze verkeersprestatie die der passagiersschepen is begrepen, moest hierop een correctie worden toegepast en wel met behulp van de overeenkomstige gegevens in 1956, waar voor de verkeersprestatie wel een onderscheid is gemaakt naar type schip. Na toepassing van deze correctie was in 1954 voor de schepen met droge lading en tankers de verkeersprestatie 156 mrd. B.R.T. zeemijlen.

Zoals hierboven reeds is aangehaald betreft dit gegeven uitsluitend het varen der schepen, ongeacht of ze al of niet beladen zijn. Aangezien de benuttingsgraad der vloot be-

trekking heeft op het goederentransport, dient nu de vervoersprestatie te worden vastgesteld, uitgedrukt in ton zeemijlen ¹⁰⁾. Hiertoe is gebruik gemaakt van een tweetal gegevens. In de eerste plaats is er voor de totale vloot een nagenoeg constante verhouding tussen B.R.T. en D.W.T. der schepen, nl. 1 : 1,4. Met behulp van dit gegeven is het totaal van 156 mrd. B.R.T. zeemijlen uitgedrukt in 219 mrd. D.W.T. zeemijlen.

Aangezien dit totaalcijfer nog steeds een aanduiding is voor de verkeersprestatie der vloot, is voor de herleiding hiervan in ton zeemijlen gebruik gemaakt van de door het Statistisch Bureau van de United Nations voor de wereldvloot vastgestelde beladingsgraad, welke voor 1954 van beladen en onbeladen schepen is vastgesteld op ca. 50 pCt., d.w.z. het gewicht der vervoerde goederen bedroeg 50 pCt. van de totale D.W.T. der varende schepen. Aannemende dat dit percentage bij benadering ook gold voor de varende koopvaardijvloot van Nederland, bedroeg in genoemd jaar de totale vervoersprestatie dezer vloot 50 pCt. van 219 mrd. D.W.T. zeemijlen = 109 mrd. ton zeemijlen.

c. De benuttingsgraad der vloot in 1954.

Op grond van de uitkomsten onder a. en b. kan de totale benuttingsgraad der Nederlandse koopvaardijvloot in 1954 worden vastgesteld op $\frac{109}{466} \times 100 = \text{ca. } 23 \text{ pCt. }^{11)}$.

Zoals bekend is deze benuttingsgraad samengesteld uit het product der factoren beladingsgraad en het aantal zeedagen der schepen. De beladingsgraad is vastgesteld op 50 pCt. (zie onder b.). Thans blijft nog de berekening van het aantal zeedagen over. Blijkens de gegevens onder a. is bij een jaar varen de maximum vervoerscapaciteit 466 mrd. D.W.T. zeemijlen. Deze maximum vervoerscapaciteit is tevens een aanduiding voor de maximum verkeersprestatie uitgedrukt in D.W.T. zeemijlen. De gerealiseerde verkeersprestatie beliep in 1954 219 mrd. D.W.T. zeemijlen. Het aantal zeedagen voor de Nederlandse koopvaardijvloot bedroeg derhalve in dit jaar $\frac{219}{466} \times 365 \text{ dagen} = 170 \text{ dagen}$.

d. Maximum vervoerscapaciteit der vloot in 1956.

Onder verwijzing naar de hierboven vermelde uiteenzetting omtrent de wijze van samenstelling der maximumvervoerscapaciteit is deze voor 1956 vastgesteld op 559 mrd. D.W.T. zeemijlen. Aan dit cijfer lag o.a. een gemiddelde vaarsnelheid van 13,4 zeemijlen per uur voor de schepen met droge lading en tankers ten grondslag.

e. Vervoersprestatie der vloot in 1956.

Blijkens de gegevens vermeld in de Statistiek van de Zeevaart 1956 bedroeg in dit jaar de verkeersprestatie der schepen voor droge lading en tankers 188 mrd. B.R.T. zeemijlen of wel 264 mrd. D.W.T. zeemijlen (omrekeningsgetal 1,4).

Uit de statistische gegevens van het Statistisch Bureau van de United Nations ¹²⁾ kan worden afgeleid, dat t.o.v. 1954 in 1956 het totale gewicht zowel van de geladen als van de geloste goederen der zeeschepen met ca. 30 pCt. is gestegen.

¹⁰⁾ Gewicht der lading in longtons $\times$ afgelegde afstand van beladen en onbeladen schepen.

¹¹⁾ Formule: $\frac{\text{vervoersprestatie in ton zeemijlen}}{\text{vervoerscapaciteit in D.W.T. zeemijlen}} = \text{benuttingsgraad der vloot}$.

¹²⁾ Zie Monthly Bulletin of Statistics, United Nations, International Sea-borne Shipping, december 1957.

⁷⁾ Zie „Statistiek van de samenstelling der Nederlandse koopvaardijvloot op 1 januari 1957”, blz. 26.

⁸⁾ 1 zeemijl = 1,85 km.

⁹⁾ Formule: D.W.T. $\times$ gem. snelheid in z.m. per uur $\times 24 \times 365$.

Indien men aanneemt, dat het goederentransport der Nederlandse koopvaardijvloot bij benadering eveneens een

Renteverwachtingen

Juist voor het ter perse gaan van dit nummer ontvingen wij het jaarverslag over 1957 van De Nederlandsche Bank. Aan dit jaarverslag, waarop in een volgend nummer zal worden teruggekomen, ontlene wij de volgende passages, waarin Dr. M. W. Holtrop ingaat op de vraag, welke rente-ontwikkeling voor leenkapitaal op lange termijn in ons land is te verwachten.

Renteverwachtingen beïnvloeden zowel de vragers als de aanbieders van leenkapitaal. Verschillen in verwachting kunnen de voor een evenwichtige economische ontwikkeling zo noodzakelijke regelmatige doorstroming van kapitaal ernstig belemmeren. Bovendien is het toekomstige rentepercentage van het grootste belang voor het toekomstige niveau der huren en daardoor tevens voor de rentabiliteitsverwachtingen van de particuliere woningbouw. Waar de rentestand op lange termijn zijn evenwichtsniveau straks zal hervinden, valt niet te voorspellen. Doch zeker is, dat dit niveau lager zal kunnen zijn, naarmate de overheid er beter in slaagt de waardevastheid van het geld te handhaven en eveneens naarmate zij haar eigen aanspraken op de kapitaalmarkt weet te beperken.

Hoe noodzakelijk een beperking ten deze is, wordt aangetoond in een elders in het verslag opgenomen beschouwing over omvang en financiering van de investeringsuitgaven der lagere overheid. De verwachting van een zich steeds voortzettende prijsstijging, ook al bedraagt die slechts luttele procenten per jaar, zal op den duur het aanbod van leenkapitaal steeds verder doen verminderen en daarentegen de vraag, vooral van ondernemerszijde, steeds sterker stimuleren. Een lage kapitaalrente is slechts verwezenlijkbaar bij vertrouwen in het geld. En slechts een overheid die de stabiliteit van de munt als volstrekte beleidsnorm aanvaardt, heeft het morele recht miljarden aan besparingen tegen een zo laag mogelijke rente tot zich te trekken.

Dat ook de aan de lagere overheid door het rentegamma opgelegde rentevoorschriften geen waarborg bieden voor het voorkómen van een rentestijging, heeft het afgelopen jaar duidelijk getoond. Deze voorschriften zijn zinvol, indien zij inderdaad bedoelen de kapitaalvraag van de lagere overheid, maar dan dus ook haar investeringen, tegen te houden zodra de particuliere vraag naar kapitaal de rente boven een zeker niveau doet stijgen. Zoals zij thans zijn gehanteerd hebben die voorschriften, doordat de financiering met kasgeld werd vrijgelaten, er slechts toe geleid de lagere overheid aan te moedigen tot een verderfelijke wijze van financieren, waarmee ten slotte en staatsfinanciën en munt in gevaar zijn gebracht. Aldus de President van De Nederlandsche Bank.

dergelijke stijging vertoonde, dan houdt dit in, dat het voor 1954 vastgestelde totale aantal ton-zeemijlen voor 1956 met 30 pCt. dient te worden verhoogd. Bijgevolg was in 1956 de vervoersprestatie der koopvaardijvloot $\frac{130}{100} \times 109 = 142$ mrd. ton-zeemijlen.

Hierbij behoefde geen rekening te worden gehouden met een verandering in de afgelegde afstand in zeemijlen der schepen, aangezien deze op grond van de gegevens in tabel 7 der inleiding van de meergenoemde publikatie van het C.B.S. van 1954 op 1956 vrijwel gelijk is gebleven.

f. De benuttingsgraad der vloot in 1956. Uitgaande van de hierboven vermelde gegevens onder d. en e. was de benuttingsgraad der Nederlandse koopvaardijvloot voor 1956 $\frac{142}{559} \times 100 = \text{ca. } 25$ pCt.

Door vergelijking van de vervoersprestatie met de D.W.T. verkeersprestatie blijkt de beladingsgraad der varende schepen $\frac{142}{264} = \text{ca. } 54$ pCt. te bedragen.

Indien men uitgaat van een beladingsgraad der tankers van 50 pCt. (ca. de helft van de tijd wordt in ballast gevaren) dan is deze voor schepen met droge lading 56 pCt. Hierbij is rekening gehouden met de relatieve belangrijkheid van de verkeersprestatie van beide type schepen.

Resumerende kan nu de volgende opstelling van cijfers worden gegeven:

Benuttingsgraad van de Nederlandse koopvaardijvloot 1954 en 1956

	eenheid x 1 mrd. zee- mijlen	1954	1956	stijging 1956 t.o.v. 1954 in procenten
A. Vervoerscapaciteit				
B. Vervoersprestatie	D.W.T.	466	559	20
C. Benuttingsgraad	(B) (A)	109	142	30
in pCt.	—	23	25	9
w.v. aantal zeedagen	—	170	172	1
beladingsgraad	—	50	54	8
D. Verkeersprestatie	D.W.T.	219	264	21

a) Gewicht der vervoerde goederen in longtons (1.016 kg).

Uit het bovenstaande blijkt, dat, vergeleken met 1954, de vervoerscapaciteit der Nederlandse koopvaardijvloot van schepen met droge lading en tankers in 1956 met 20 pCt. is gestegen. De verkeersprestatie der schepen vertoonde een nagenoeg gelijke stijging, nl. 21 pCt.

Aangezien de benuttingsgraad der vloot met 9 pCt. steeg, nl. voor de belading der schepen met 8 pCt. en het aantal zeedagen 1 pCt., was het resultaat dat de vervoersprestatie der vloot van 1954 op 1956 met 30 pCt. is toegenomen. Ten slotte nog een enkele opmerking aangaande de betekenis, welke aan de benuttingsgraad der vloot moet worden toegekend. Ongetwijfeld is dit percentage op zichzelf genomen een vrij theoretisch gegeven, aangezien de maximumvervoerscapaciteit nimmer bereikt kan worden. De waarde hiervan is dan ook niet zo zeer gelegen in de absolute hoogte van het cijfer als wel in de veranderingen welke hierin van jaar tot jaar optreden. Deze veranderingen zijn toch te herleiden tot die van de belading der schepen en het aantal zeedagen. Kennis omtrent deze gegevens is wel degelijk waardevol. Dit zal dan vermoedelijk ook wel de reden geweest zijn, dat het Statistisch Bureau der United Nations niet de absolute hoogte van de benuttingsgraad publiceerde, maar wel de relatieve veranderingen welke in de loop der jaren in deze grootte en haar samenstellende delen optraden.

's-Gravenhage.

J. S. BEETSMA.

Het totale spaarsaldo bij de vier spaarbankorganisaties is van 1956 op 1957 gedaald van f. 396 mln. tot f. 89 mln. De gezamenlijke boerenleenbanken vertonen een positief spaarsaldo van f. 152 mln., de Rijkspostspaarbank en de Algemene Spaarbanken daarentegen een negatief spaarsaldo van resp. f. 3 en f. 60 mln. De verklaring voor de toename van de inlagen bij de boerenleenbanken in tegenstelling tot de daling van de inlagen bij de Rijkspostspaarbank en de Algemene Spaarbanken zoekt schrijver gedeeltelijk in het verschil in rentevergoeding. Een tweede factor, die mede een rol heeft gespeeld, is volgens schrijver de krachtige propaganda geweest, die in het bijzonder door de boerenleenbanken van de groep Eindhoven is gevoerd. Als derde belangrijke factor, die vooral zal hebben gewerkt ten gunste van laatst bedoelde boerenleenbanken, wijst schrijver op de opnemings in het niet-agrarische productieproces van velen, die tot voor kort van de landbouw afhankelijk waren en voorsnog oude consumptiegewoonten handhaven.

Het jaar 1957 werd gekenmerkt door een sterke daling van het totale spaarsaldo bij de vier spaarbankorganisaties, t.w. de Rijkspostspaarbank, de Algemene Spaarbanken en de boerenleenbanken aangesloten bij resp. de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Bank en de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank. Bedroeg dit spaarsaldo, waaronder wordt verstaan het verschil tussen stortingen en terugbetalingen, in 1955 nog f. 563 mln., in 1956 daalde dit reeds tot f. 396 mln. om in 1957 het zeer lage niveau van f. 89 mln. te bereiken. Een vermindering in 1957 derhalve van f. 307 mln. ten opzichte van het spaarsaldo van het jaar 1956.

Bij de vier groepen spaarinstellingen afzonderlijk verliep de spaarvorming als volgt:

TABEL 1.

Spaarvorming bij de vier groepen spaarinstellingen in 1955, 1956 en 1957

(in miljoenen guldens, exclusief rente)

	Spaarsaldi			Relatieve toe- of afnemings in pCt.		
	1955	1956	1957	1955	1956	1957
Rijkspostspaarbank	157	173	-3	10,4	10,2	-0,2
Algemene Spaarbanken	214	101	-60	113,4	5,4	-3,0
Boerenleenbanken	107	65	67	7,8	4,3	4,2
Utrecht						
Boerenleenbanken Eindhoven	85	57	85	12,6	7,3	9,9
Totaal	563	396	89	10,9	6,8	1,4

Opvallend is de mate, waarin de verschillende spaarinstellingen aan de vorming van het spaarsaldo hebben bijgedragen. De gezamenlijke boerenleenbanken vertonen een positief spaarsaldo van f. 152 mln, de Rijkspostspaarbank en de Algemene Spaarbanken daarentegen een negatief spaarsaldo van resp. f. 3 en f. 60 mln. Vergeleken met 1956 is het spaarsaldo bij de Rijkspostspaarbank gedaald met f. 176 mln. en bij de Algemene Spaarbanken met f. 161 mln. De boerenleenbanken van de groep Utrecht zagen hun spaarsaldo in 1957 vergeleken met 1956 stijgen met f. 2 mln., terwijl bij de boerenleenbanken van de groep Eindhoven het spaarsaldo met f. 28 mln. toenam. Uit bovenstaande cijfers blijkt tevens, dat de relatieve

De ontwikkeling der spaarinstellingen

toeneming van het totale spaartegoed bij de vier spaarinstellingen tezamen wederom sterk daalde, nl. van 6,8 pCt. in 1956 tot 1,4 pCt. in 1957. De sterkste daling deed zich voor bij de Rijkspostspaarbank, waar de relatieve toeneming, die in 1956 nog 10,2 pCt. bedroeg plaats maakte voor een daling van het totale spaartegoed met 0,2 pCt. Bij de Algemene Spaarbanken beliepen deze percentages 5,4 pCt. in 1956 tegenover — 3,0 pCt. in 1957. Een tegen-gestelde ontwikkeling viel waar te nemen bij de boerenleenbanken van de groep Eindhoven, waar de relatieve toeneming steeg van 7,3 pCt. in 1956 tot 9,9 pCt. in 1957, terwijl bij de boerenleenbanken van de groep Utrecht de relatieve toeneming nagenoeg gelijk was aan die in 1956, nl. 4,2 pCt. (4,3 pCt.).

TABEL 2.

Relatieve toe- of afnemings van het spaartegoed in procenten

(exclusief rente)

	Rijkspostspaarbank	Algemene Spaarbanken	Boerenleenbanken	Utrecht	Eindhoven	Totaal spaarinstellingen
1950 ..	-7,2	-1,2	-0,6	-0,4	-1,1	-3,1
1951 ..	-7,1	-3,6	-1,6	-2,1	-0,6	-4,0
1952 ..	0,9	5,7	5,4	5,8	4,7	4,0
1953 ..	2,5	12,2	6,8	7,6	5,2	7,0
1954 ..	4,9	14,3	6,9	6,6	7,6	8,5
1955 ..	10,4	13,4	9,4	7,8	12,6	10,9
1956 ..	10,2	5,4	5,3	4,3	7,3	6,8
1957 ..	-0,2	-3,0	6,3	4,2	9,9	1,4

In dit verband rijst de vraag in hoeverre een afnemings van de inlagen dan wel een toeneming van de terugbetalingen tot de vermelde resultaten bij de verschillende groepen van spaarinstellingen hebben geleid. In tabel 3 zijn de inlagen en terugbetalingen bij de verschillende spaarinstellingen over de laatste drie jaren uitgedrukt in een percentage van het spaartegoed bij het begin van elk jaar.

Opvallend is, dat bij alle spaarinstellingen een stijging van de terugbetalingen is opgetreden. Deze stijging (uitgedrukt in een percentage van het saldotegoed) is het sterkst bij de Algemene Spaarbanken, nl. van 49 pCt. in 1956 tot 55 pCt. in 1957 en het geringst bij de Rijkspost-

TABEL 3.

Inlagen en terugbetalingen bij de verschillende spaarinstellingen in procenten van het spaartegoed

	R.P.S.		Alg. Spaarbanken		Utrecht		Eindhoven	
	in-lagen	terug-bet.	in-lagen	terug-bet.	in-lagen	terug-bet.	in-lagen	terug-bet.
1955	40	30	60	46	49	41	52	39
1956	43	33	55	49	45	41	48	41
1957	35	35	52	55	48	44	56	46

spaarbank, nl. van 33 pCt. tot 35 pCt. De inlagen vertonen een gevarieerd beeld. Bij de Rijkspostspaarbank en de Algemene Spaarbanken trad een aanzienlijke daling op. Bedroegen de inlagen bij de Rijkspostspaarbank in 1956 nog 43 pCt. van het saldotegoed, in 1957 was dit nog slechts 35 pCt. Een daling dus van 8 pCt. Bij de Algemene Spaarbanken daalden de inlagen van 55 pCt. tot 52 pCt., een daling derhalve van 3 pCt. De boerenleenbanken daarentegen zagen ook hun inlagen uitgedrukt in procenten van het spaartegoed toenemen. Bij de groep Utrecht stegen de inlagen van 45 pCt. tot 48 pCt. en bij de groep Eindhoven van 48 pCt. tot 56 pCt.

De verklaring van de toename van de inlagen bij de boerenleenbanken in tegenstelling tot de daling van de inlagen bij de Rijkspostspaarbank en de Algemene Spaarbanken zal gedeeltelijk gezocht moeten worden in de rentevergoeding. Gedurende het gehele verslagjaar bedroeg de voor dadelijk opvraagbare spaargelden vergoede rente bij de boerenleenbanken van de groep Eindhoven 3 pCt., terwijl ook een groot aantal boerenleenbanken van de groep Utrecht dit rentepercentage aanhielden of in de loop van het jaar daartoe overgingen. De Rijkspostspaarbank daarentegen handhaafde de spaarrente tot 1 oktober op 2,40 pCt. om daarna de spaarrente te brengen op 2,64 pCt. Het grootste deel der Algemene Spaarbanken vergoedde in 1957 een rente van 2,75 pCt.

Een tweede factor, die ongetwijfeld mede een rol heeft gespeeld, is de krachtige propaganda geweest, die in het bijzonder door de boerenleenbanken van de groep Eindhoven is gevoerd en die ertoe heeft geleid, dat de boerenleenbank steeds meer beschouwd gaat worden als een „spaarbank voor iedereen”, waar dus ook niet-agrariërs hun spaargeld kunnen brengen.

Op een andere belangrijke factor, die in het bijzonder zal hebben gewerkt ten gunste van de boerenleenbanken van de groep Eindhoven, dient in dit verband nog te worden gewezen, t.w. de opnemings in het niet-agrarische productieproces van velen, die tot voor kort van de landbouw afhankelijk waren. Bij vergelijking van de spaarresultaten van de verschillende groepen boerenleenbanken dient voorts nog in aanmerking te worden genomen, dat de teleurstellende uitkomsten van de landbouw en vooral van de veeteelt zwaarder wegen in de landbouwkredietorganisatie van Utrecht dan van Eindhoven, in welke laatste organisatie de resultaten van de tuinbouw relatief van grotere betekenis zijn.

De ontwikkeling van de spaarvorming bij de boerenleenbanken heeft ertoe geleid, dat de geregelde daling, die sinds 1953 is opgetreden in het procentueel aandeel van het spaartegoed van de boerenleenbanken in het totale spaartegoed van alle spaarinstellingen, tot staan is gekomen en dat genoemd aandeel weer is teruggebracht op het peil van 1953.

TABEL 4.

Spaartegoed bij de Rijkspostspaarbank, Algemene Spaarbanken en Boerenleenbanken (inclusief rente)

Jaar-ultimo	Inleggerstegoed (x f. 1 mln.)				In procenten van het totaal		
	R.P.S.	Algem. Spaarb.	Boerenleenbanken	Totaal	R.P.S.	Algem. Spaarb.	Boerenleenbanken
1950	1.365	1.117	1.572	4.054	33,7	27,5	38,8
1951	1.298	1.104	1.581	3.983	32,6	27,7	39,7
1952	1.338	1.188	1.715	4.241	31,6	28,0	40,4
1953	1.402	1.367	1.874	4.643	30,2	29,4	40,4
1954	1.503	1.603	2.046	5.152	29,2	31,1	39,7
1955	1.697	1.857	2.287	5.841	29,1	31,8	39,1
1956	1.913	2.010	2.465	6.388	30,0	31,4	38,6
1957	1.957	2.002	2.689	6.648	29,4	30,1	40,5

In 1957 was het totale spaartegoed over de vier spaarinstellingen als volgt verdeeld: Rijkspostspaarbank 29,4 pCt. (30,0 pCt.), Algemene Spaarbanken 30,1 pCt. (31,4 pCt.), Boerenleenbanken 40,5 pCt. (38,6 pCt.). Het zou niet juist zijn uit deze ontwikkeling te concluderen, dat de uitkomsten van de agrarische bedrijven in het jaar 1957 gunstig zijn geweest. Eerder ligt het voor de hand te veronderstellen, dat een aanzienlijk deel van de aan de boerenleenbanken toegevloede spaargelden afkomstig is van niet-agrariërs. De grote toename van het aantal spaarders, nl. van 481.000 per ultimo 1956 tot 607.000 per ultimo 1957 bij de boerenleenbanken van de groep Eindhoven wijst in deze richting. Ook de daling van het gemiddeld tegoed per spaarboekje bij deze boerenleenbanken, nl. van f. 1.781 in 1956 tot f. 1.593 in 1957 spreekt voor deze opvatting.

TABEL 5.

Spaarsaldi, inlagen en terugbetalingen van de gezamenlijke spaarinstellingen

	In miljoenen guldens		In procenten van 'het saldo per 1 januari			
	Spaarsaldo		Inlagen		Terugbetalingen	
	1956	1957	1956	1957	1956	1957
januari	99,2	54,0	4,73	4,59	3,03	3,74
februari	87,3	41,0	3,98	3,95	2,48	3,30
maart	28,9	-12,8	3,68	3,56	3,17	3,76
april	2,3	-23,6	3,49	3,37	3,46	3,74
mei	65,7	33,4	4,79	4,38	3,66	3,86
juni	46,3	21,2	4,03	3,53	3,27	3,20
juli	46,5	39,9	4,09	4,29	3,30	3,67
augustus	65,5	42,3	4,26	4,05	3,14	3,39
september	9,4	4,8	3,52	3,43	3,36	3,35
oktober	2,7	-25,4	3,71	3,57	3,67	3,96
november	-37,4	-60,4	3,45	3,73	4,08	4,70
december	-20,0	-25,4	3,59	3,59	3,90	3,96
Totaal	396,4	89,0	47,20	45,96	40,54	44,61
Gemiddeld per maand	33,0	7,4	3,93	3,83	3,38	3,72

Uit deze cijfers blijkt, dat de inlagen, uitgedrukt als percentage van het saldo per 1 januari, gedurende het gehele eerste halfjaar 1957 lager waren dan in de overeenkomstige periode in 1956. Het tweede halfjaar vertoonde enige verbetering, daar de inlagen in de maanden juli en november 1957 hoger en in december 1957 gelijk waren aan de inlagen van de corresponderende maanden in 1956. Een zelfde beeld vertoonden de terugbetalingen. Gedurende de eerste vijf maanden van 1957 waren de terugbetalingen hoger dan in het eerste halfjaar 1956. Daarna trad enige verbetering op, daar in de maanden juli en september 1957 de terugbetalingen procentueel lager waren dan in dezelfde maanden van 1956.

Over het gehele jaar genomen daalden de inlagen van 47,20 pCt. van het totale spaartegoed in 1956 tot 45,96

pCt. in 1957. De terugbetalingen stegen van 40,54 pCt. van het totale spaartegoed in 1956 tot 44,61 pCt. in 1957. De relatieve daling van de inlagen was in 1957 dus 1,24 pCt. (2,9 pCt.) en de relatieve stijging van de terugbetalingen bedroeg in 1957 4,07 pCt. (1,3 pCt.). Hieruit blijkt, dat de daling van het spaarsaldo in 1957 in de eerste plaats veroorzaakt werd door een relatieve stijging van de terugbetalingen. Ongetwijfeld heeft hierbij de stijging van de rente op de kapitaalmarkt een rol gespeeld. De Nationale Woningbouwlening (6 pCt.) en de Rentepaarbrieven hebben zeker vele miljoenen aan de spaarinstellingen onttrokken.

Willen de besparingen in voldoende mate blijven toevloeden om de noodzakelijke investeringen te financieren, dan zal een politiek gericht op handhaving van de intrinsieke waarde van het 'geld een eerste vereiste zijn. Dat daarnaast extra stimulansen voor het sparen nodig zijn, teneinde daardoor zowel de overbesteding tegen te gaan als de voor een verdere industriële expansie noodzakelijke financieringsmiddelen te verkrijgen, is evident. Vrijstelling van inkomstenbelasting van rentebedragen op spaarboekjes (bijv. tot f. 300 rente) alsmede premieëring van overheidswege van bedrijfspaarregelingen zouden ongetwijfeld werkzame besparingsstimulansen opleveren.

Ten slotte blijft het toestromen van nieuwe besparingen echter afhankelijk van de spaarzin der bevolking. Zolang deze behouden blijft, kan ook op verdere nieuwe spaarvorming gerekend worden. De betekenis daarvan blijkt uit de spaarresultaten van de boerenleenbanken van de groep Eindhoven. Zoals reeds hiervoor werd aangeduid, heeft de ontwikkeling ten plattelande en in de periferie van de provinciesteden, die gedeeltelijk tot het einde van 1957 aanhield, meegebracht, dat buiten de agrarische sector een passende en veelal ook aantrekkelijke werkgelegenheid kon worden geboden aan hen, wier medewerking in land- en tuinbouw niet strikt nodig is. Zolang deze categorieën van nieuwe niet agrarische werkers

traditionele levensgewoonten handhaven, d.w.z. de moderne consumptiegewoonten van de stedeling nog niet overnemen, ligt hierin een aanzienlijke bron van nieuwe besparingen.

In deze ontwikkeling is voor een deel de verklaring gelegen van de spaarvorming in de boerenleenbankorganisatie van Eindhoven, die zo sterk de aandacht heeft getrokken. Daardoor wordt nog eens temeer onderstreept het grote belang van een ruime spreiding van de verdere industrialisatie in ons land, alsmede om deze ontwikkeling in de bestedingsbeperking niet alleen te ontzien, maar ook zoveel mogelijk met passende maatregelen te begunstigen. Via de spaarvorming, die hieruit kan voortvloeien, ontstaat een kettingreactie, die de welvaart in de desbetreffende gebieden zowel in de industriële als in de agrarische sector bevordert, waarbij wat de landbouw betreft in het bijzonder kan worden gewezen op de grotere arbeidsproductiviteit, die hiermede gepaard gaat.

Ook de maatschappelijke uitrusting ten plattelande, die mede op haar beurt de welvaartsontwikkeling stimuleert, kan hierdoor worden bevordert. Bij een blijvend gunstige ontwikkeling van de spaarvorming kan hierbij voor de boerenleenbanken een taak zijn gelegen, die in de aanvang van het lopende jaar bij de boerenleenbanken van de groep Eindhoven ertoe leidde, dat de mogelijkheden voor krediet- en voorschotverlening der boerenleenbanken werden verruimd. Met name is van belang, dat de looptijd van de voorschotten werd verlengd van 20 tot 30 jaar, waarbij ook het beding werd aanvaard, dat gedurende de eerste vijf jaar van de looptijd der lening deze niet van de zijde van de geldgeefster kan worden opgezegd. Hierdoor kunnen de boerenleenbankvoorschotten ook worden ingeschakeld in de sector van de particuliere zgn. gepromieerde woningbouw en de nieuwe besparingen worden ingezet op dit thans wel zeer bedreigde punt van de woningbouw in ons land.

Eindhoven.

Mr. Ph. C. M. VAN CAMPEN.

AANTEKENING

De betalingsbalans over 1957

Op 17 april jl. heeft de Minister van Financiën aan de Voorzitter van de Tweede Kamer een nota aangeboden, waarin een analyse wordt gegeven van de ontwikkeling van de betalingsbalans over 1957. In het onderstaande willen wij de inhoud dezer nota, waarin ter vergelijking ook de gegevens over 1955 en 1956 zijn opgenomen, samenvatten.

De lopende rekening.

Zoals tabel I op blz. 356 en 357 doet zien vertoonde de lopende rekening in 1957 op kasbasis — tenzij anders vermeld zijn alle gegevens op kasbasis — een tekort van f. 342 mln., hetgeen een verbetering inhoudt met f. 231 mln. ten opzichte van het jaar tevoren. Aanvankelijk liet de ontwikkeling in 1957 zich zeer ongunstig aanzien. Het tekort over het eerste halfjaar was nl., naar tabel III doet zien, veel groter dan dat over de eerste helft van 1956. Ook de resultaten over het derde kwartaal 1957 waren zeer ongunstig. Hierbij speelden echter nadelige invloeden, samenhangend met de valuta-

onrust in de maand augustus, een rol. Mede door de reactie op deze gebeurtenissen trad in het laatste kwartaal van 1957 een aanzienlijke verbetering in, die van zodanig aard was, dat de gehele tweede helft van 1957 een overschot te zien gaf.

TABEL II.

Ontwikkeling van de lopende rekening in 1956 en 1957
(in mln. guldens)

	1956		1957	
	1e h.j.	2e h.j.	1e h.j.	2e h.j.
Invoerruitgaven	6.150	6.844	6.932	6.797
Uitvoerontvangsten	5.058	5.469	5.452	5.908
Saldo goederenverkeer	-1.092	-1.375	-1.480	-889
Saldo overig lopend verkeer	+ 942	+ 952	+1.033	+ 994
Saldo lopende rekening	- 150	- 423	- 447	+ 105

Uit de tabellen kan worden afgeleid, dat de verbetering ten opzichte van 1956 moet worden toegeschreven aan een vermindering van het goedereninvoersaldo en

aan een toeneming van het positieve saldo van het overige lopende verkeer. De vooruitgang van het eerste op het tweede halfjaar werd daarentegen geheel veroorzaakt door een vermindering van het invoersaldo: de opbrengst van het overig lopend verkeer gaf nl. een kleine achteruitgang te zien. De verbetering van het invoersaldo van 1956 op 1957 vloeit voort uit het feit, dat de uitvoerontvangsten iets sterker stegen dan de uitgaven uit hoofde van invoer; de verbetering van het eerste op het tweede halfjaar vond plaats, doordat de invoer daalde en de uitvoer steeg.

Beziez men de ontwikkeling van in- en uitvoer op wat langere termijn, dan kan worden vastgesteld, dat door de daling van de invoer in de tweede helft van 1957 aan een langdurige onderbroken stijging een einde kwam. Deze voor een deel trendmatige stijging werd in 1956 en begin 1957 nog versterkt door de excessieve binnenlandse vraag. Ook de uitvoer vertoont op langere termijn een trendmatige stijging en de ontwikkeling in de tweede helft van 1957 past geheel in dit patroon. Hooguit kan men stellen, dat de uitvoerstijging in 1956 en het eerste semester van 1957 de remmende invloed onderging van de zuigkracht van de grote binnenlandse vraag. Uit deze gezichtshoek bezien moet men, aldus de nota, de invoerdaling als de belangrijkste oorzaak beschouwen voor de vermindering van het invoersaldo. Daarnaast hebben prijsverschuivingen het hunne tot de verbetering van de betalingsbalans gedurende het tweede halfjaar van 1957 bijgedragen. In deze periode daalde het invoerprijspeil met ca. 2 pCt., terwijl het uitvoerprijspeil met ca. 1 pCt. steeg. Het effect van deze verbetering van de ruilvoet — van 1956 op 1957 trad een achteruitgang van de ruilvoet op — op de mutatie in het saldo van de betalingsbalans van het eerste op het tweede halfjaar kan worden gesteld op ongeveer f. 200 mln.

De totale rekening.

Zoals bekend, omvat de totale rekening van de betalingsbalans, naast het saldo van de lopende rekening, het kapitaalverkeer en als resultante van deze beide de mutaties in de deviezenvoorraad. Zoals uit tabel I kan worden opgemaakt, vertoonde het kapitaalverkeer het bijzonder grote overschot van f. 751 mln. Van dit bedrag valt f. 482 mln. toe aan de particuliere sector en f. 269 mln. aan de Overheid. Onderstaande tabel geeft van deze bedragen een nadere specificatie.

TABEL III.

Samenstelling van het kapitaalverkeer met het buitenland (in mln. guldens)

	1955	1956	1957
Particulier kapitaal:			
Transacties in binnenlandse effecten a)	+ 497	+ 109	+ 429
Transacties in buitenlandse effecten a)	- 239	+ 93	- 159
Directe investeringen	- 157	- 145	- 112
Kredieten op lange termijn	- 168	- 138	+ 11
Kredieten op korte termijn	- 84	- 168	+ 161
Eenzijdige kapitaaloverdrachten	+ 35	+ 15	+ 6
Overig particulier kapitaal	+ 135	- 85	+ 146
Totaal	+ 19	- 319	+ 482
Overheidskapitaal:			
Normale schuldaflossing	- 66	- 80	- 110
Vervroegde schuldaflossing	- 193	-	-
Kortlopende kredieten van buitenlandse fin. instellingen	-	+ 100	+ 461
Eenzijdige kapitaaloverdrachten	- 66	- 72	- 73
M.S.A.-hulp	- 5	+ 5	-
Consolidatie van vorderingen uit hoofde van betalingsakkoorden	- 27	- 64	+ 22
Overig overheidskapitaal	+ 19	+ 38	- 31
Totaal	- 338	- 73	+ 269

a) Inclusief lossingen.

Het resultaat van het particuliere kapitaalverkeer blijkt ca. f. 800 mln. gunstiger te zijn dan in 1956. Het totale effectenverkeer heeft slechts in geringe mate tot deze ontwikkeling bijgedragen. Van meer betekenis in dezen waren de kredieten op lange en korte termijn en de mutatie in de post „overig particulier kapitaal”. Deze gang van zaken houdt voor een belangrijk deel verband met de relatieve ontwikkeling van de binnenlandse en buitenlandse geld- en kapitaalmarkten, waarbij met name de zich in Nederland bijzonder sterk manifesterende schaarste een belangrijke rol speelde. Het overschot in de overheidssector werd geheel veroorzaakt door het onderbrengen van schatkistpapier bij het I. M. F. en de „Deutsche Bank” tot een bedrag van f. 461 mln.

Doordat het overschot op de kapitaalrekening het tekort op de lopende rekening ruimschoots compenseerde, nam de totale goud- en deviezenvoorraad van De Nederlandsche Bank en de deviezenbanken, die in 1956 met f. 965 mln. was gedaald, toe met f. 409 mln. Zonder de plaatsing van schatkistpapier in het buitenland zou in 1957 een geringe daling der reserves zijn opgetreden. De aanwas van de goud- en deviezenreserves van De Nederlandsche Bank ad. f. 67 mln. kwam geheel in het laatste kwartaal 1957 tot stand — tegenover een daling van resp. ruim f. 170 en f. 435 mln. in het eerste halfjaar en het derde kwartaal stond nl. een stijging van ruim f. 670 mln. in het vierde kwartaal —, die van de deviezenbanken ad. f. 342 mln. geheel in het tweede halfjaar 1957. Ondanks de grote stijging van de voorraad goud en deviezen heeft de voorraad goud en convertibele deviezen over 1957 nog een daling ondergaan. Kwalitatief zijn onze reserves derhalve achteruitgegaan. Deze achteruitgang manifesteert zich ook in de goud- en deviezenvoorraad van De Nederlandsche Bank alleen.

TABEL IV.

Samenstelling van de goud- en deviezenreserves van De Nederlandsche Bank (in mln. guldens)

	31 dec. 1956	30 juni 1957	31 dec. 1957
Totale goud- en deviezenreserves a)	3.874	3.715	3.950
waarvan: goud	3.192	3.050	2.812
convertibele deviezen	160	186	450
Goud- en convertibele deviezen in pCt. van de totale goud- en deviezenvoorraad	86,5	87,1	82,6

a) Excl. geconsolideerde vorderingen.

Slotopmerkingen.

In zijn slotbeschouwing wijst de Minister erop, dat de aanzienlijke tekorten, welke na 1955 op de lopende rekening moesten worden geregistreerd, een duidelijk symptoom vormden van het feit, dat de bestedingen de produktie overtroffen. De omslag in de laatste maanden van 1957 ziet hij als een weerspiegeling van het feit, dat de verhouding tussen beide grootheden weer in gunstige zin is gewijzigd. Daar, absoluut gezien, de nationale produktie eerder is gedaald dan gestegen, zal de oorzaak van de geconstateerde ontwikkeling in het bijzonder in een teruglopen der bestedingen moeten worden gezocht. De Minister betoogt, dat het particuliere verbruik, de overheidsbestedingen en investeringen in vaste activa van het bedrijfsleven, tezamen genomen, een omhuiging naar beneden te zien geven, maar dat deze omhuiging echter slechts voor een deel tot de krachtige en snelle betalingsbalansomslag in de laatste maanden van 1957

Ontvangsten	Totaal			Goud en convertibele valuta's b)			E.B.U.-valuta's			Overige valuta's		
	1955	1956	1957	1955	1956	1957	1955	1956	1957	1955	1956	1957
Lopende rekening												
Goederenuitvoer	9.524	10.527	11.360	929	998	1.126	7.621	8.531	9.225	974	998	1.009
Particulier kapitaalverkeer	2.892	3.074	3.349	591	542	509	2.250	2.475	2.709	51	57	131
Coupons, dividenden en andere kapitaalopbrengsten	733	701	847	158	170	176	368	407	531	207	124	140
Niet gerubriceerde kleine betalingen	—	77	75	—	11	11	—	41	38	—	25	26
	13.149	14.379	15.631	1.678	1.721	1.822	10.239	11.454	12.503	1.232	1.204	1.306
Totale rekening												
Overschot of tekort (—) op lopende rekening ..	304	— 573	— 342	— 599	— 859	— 883	— 844	— 362	— 615	— 59	— 76	— 74
Particulier kapitaalverkeer	19	— 319	482	522	90	553	— 457	— 312	— 32	— 46	— 97	— 39
Amerikaanse regeringsschenkingen	— 5	5	—	— 5	5	—	—	—	—	—	—	—
Deviezenomzettingen	—	—	—	378	382	111	— 411	— 622	— 428	33	240	317
Krediet Int. Monetair Fonds	—	—	261	—	—	261	—	—	—	—	—	—
	318	— 887	401	296	— 382	42	— 24	— 572	155	46	67	204

1957 voorlopige cijfers.

) De groep der convertibele valuta's omvat U.S.-dollars, Canadese dollars, vrije Zwitserse franken en vrije guldens.

heeft bijgedragen. De belangrijkste oorzaak is volgens de Minister gelegen bij een achteruitgang van de voorraadaccumulatie. Gezien de relatief hoge invoerquote van de voorraadvorming kan van een zodanige teruggang een duidelijke verbetering van de lopende rekening het gevolg zijn.

Voor zover van een abnormaal laag niveau van voorraadvorming sprake zou zijn geweest als reactie op een bijzonder grote aanwas in het verleden kan de daarmee samenhangende verbetering van de betalingsbalans maar van kortstondige aard zijn. Voorts wijst de Minister op het verband tussen voorraadmutaties en het beloop der nationale produktie. In de mate, waarin het lage niveau van voorraadvorming zou samenhangen met het verdwijnen van het accres der nationale produktie, ligt ook hierin een element van tijdelijkheid. Een blijvende verbetering is echter vereist, opdat op langere termijn gezien het structureel noodzakelijke overschot op de lopende rekening van gemiddeld een half miljard gulden per jaar kan worden verwezenlijkt.

De situatie overziende meent de Minister „als zijn oordeel” te kunnen uitspreken, dat het jaar 1957, hoewel het in zijn geheel gezien uit betalingsbalansoogpunt bepaald als slecht moet worden gekwalificeerd, toch het gunstige facet van een begin van herstel te zien heeft gegeven. Aangenomen mag worden, dat dit herstel zich in de eerste maanden van 1958 heeft voortgezet. Anderzijds is op verschillende gronden een waarschuwing op haar plaats, de werkelijke betekenis van de omslag niet te overschatten. De externe positie blijft de aandacht vragen. Dit brengt in de eerste plaats mede, dat ten aanzien van de verdere ontwikkeling van de binnenlandse bestedingen voorzichtigheid geboden blijft. Duidelijk treedt voorts tegen deze achtergrond de centrale plaats van de exportontwikkeling naar voren. Is een stijgende export voor ons land structureel reeds een onmisbare voorwaarde voor een verdere ontplooiing van onze economie, onder de huidige omstandigheden is 'een toenemende uitvoer wel in het bijzonder noodzakelijk. De daarmee gepaard gaande betalingsbalansverbetering

schept de mogelijkheid voor het voeren van een meer flexibel binnenlands beleid, mede strekkende tot handhaving van een bevredigend niveau van werkgelegenheid”. Aldus de Minister.

BOEKBESPREKING

Centraal Bureau voor de Statistiek: Indicatoren van de economische toestand. Toelichting op een aantal statistische reeksen. Uitgeverij W. de Haan N.V., Zeist 1957, 36 blz.; f. 3,20.

Er is reeds vele jaren een sterk stijgende trend in de produktie en de consumptie van statistieken betreffende de economische ontwikkeling van Nederland. Wetenschap, bedrijfsleven en overheid baseren zich voor economische beschrijving en analyse, en voor de bepaling van economische politiek in toenemende mate op statistische gegevens. Dit verschijnsel is ongetwijfeld verheugend, omdat het beschouwd kan worden als een streven naar realistisch, d.i. kwantitatief gefundeerd, denken en handelen.

De groei en verfijning van de statistische informatie schept echter ook problemen. Het begrijpen en beoordelen van statistische gegevens wordt voor de grote groep van gebruikers die geen statistici zijn steeds moeilijker, en gevaarlijker. Zonder een nauwkeurige kennis van wat de cijfers pretenderen uit te drukken en op welke wijze zij zijn samengesteld is het immers niet mogelijk hiervan een verantwoord gebruik te maken.

De naamgeving van statistische reeksen is om verschillende redenen meestal een onvoldoende aanduiding van de aard en berekeningswijze der gemeten verschijnselen. Sommige begrippen die in het spraakgebruik een ondubbelzinnige inhoud schijnen te hebben, blijken bij nadere beschouwing allerminst eenvoudig te definiëren (vgl. het begrip woning). Andere termen zijn ontleend aan de economische theorie en hebben daar een specifieke betekenis die aan velen niet bekend is. Verder hebben tal van ver-

Uitgaven	Totaal			Goud en convertibele valuta's b)			E.B.U.-valuta's			Overige valuta's		
	1955	1956	1957	1955	1956	1957	1955	1956	1957	1955	1956	1957
Goederenimport	11.298	12.994	13.729	2.027	2.287	2.320	8.302	9.645	10.358	969	1.062	1.051
Dienstenverkeer:												
a. particulier	1.110	1.357	1.499	145	138	162	881	1.121	1.169	84	98	168
b. Overheid (netto)	22	60	60	49	38	23	44	69	39	27	29	44
Coupons, dividenden en andere kapitaalopbrengsten	415	455	605	154	187	238	168	192	265	93	76	102
Niet gerubriceerde kleine betalingen	—	86	80	—	6	8	—	65	57	—	15	15
Saldo (tekort →)	304	—573	—342	—599	—859	—883	844	362	615	59	—76	—74
	13.149	14.379	15.631	1.678	1.721	1.822	10.239	11.454	12.503	1.232	1.204	1.306
Aflossing op ontvangen langlopende overheidskredieten	259	80	110	258	80	110	1	—	—	—	—	—
Overig overheidskapitaal en overheidsbijdragen	47	—66	—96	—	—123	16	—3	—16	—206	50	73	94
Geconsolideerde vorderingen voortvloeiend uit betalingsakkoorden	27	64	—22	—	—	—	—	—	—	27	64	—22
Vermeerdering of vermindering (→) van:												
a. goudvoorraad	262	—79	—379	262	—79	—379	—	—	—	—	—	—
b. deviezenvoorraad Nederlandsche Bank	—255	—708	446	—208	—408	295	—54	—268	122	7	—32	—29
c. deviezenvoorraad deviezenbanken	—22	—178	342	—16	148	—	32	—288	239	—38	—38	103
	318	—887	401	296	—382	42	—24	—572	155	46	67	204

schijnselen een meerdimensionaal karakter: zij zijn uit verschillende onafhankelijke componenten samengesteld. Dit vereist het gebruik van statistische technieken, indexcijfers, waarvan niet iedere gebruiker de geheimen kent. Ten slotte doet zich vaak de noodzaak voor om zich aan te passen bij beschikbare statistische gegevens of aan te sluiten bij internationale afspraken.

Teneinde de argeloze gebruiker van statistieken, en wie is dit niet, enigszins behulpzaam te zijn bij het raadplegen van statistische gegevens, heeft het C.B.S. een publikatie samengesteld die beoogt een toelichting te geven op een aantal belangrijke reeksen die door dit Bureau regelmatig als indicatoren van het economisch leven worden gepubliceerd. De publikatie geeft een omschrijving van een groot aantal begrippen en vermeldt tevens de wijze waarop de cijfers werden samengesteld. Daarnaast zijn ook de cijferreeksen zelf opgenomen.

De reeksen die worden besproken betreffen de belangrijkste economische totalen (het nationale inkomen en zijn componenten), de overheidsfinanciën, de betalingsbalans, produktie-indices, werkgelegenheid en lonen, prijzen, geld- en kapitaalmarkt, bevolking en kapitaalgoederen. De toelichting is helder en zakelijk gesteld. Zij beperkt zich tot de hoofdzaken; voor technische details wordt verwezen naar andere C.B.S.-uitgaven.

Naar onze mening heeft het C.B.S. met deze uitgave zijn grote consumentenkring, en daarmee op indirecte wijze zichzelf en de statistiek in het algemeen, een goede dienst bewezen. Een uitbreiding van deze publikatie, in de vorm van een toelichting op de reeksen die in het „Maandschrift” van het C.B.S. worden opgenomen, zou daarom alle aanbeveling verdienen. Daarbij ware dan tevens alle aanduiding te geven van de onzekerheidsmarges van de belangrijkste reeksen.

Schiedam

H. C. BOS.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Op de geldmarkt heerste de afgelopen week een onbezorgde stemming. Verwonderlijk was dit niet; daarvoor het eerst sinds verscheidene weken de meeste marktpartijen vrij ruim in hun middelen zaten.

De banken hadden op 21 april een tegoed bij de Centrale Bank van ca. f. 400 mln. Daar laatstgenoemde instelling voor de nieuwe periode 22 april t/m 21 mei het minimumkasreservepercentage ongewijzigd op 6 pCt. vaststelde, overeenkomende met een totale kasreserve van ca. f. 300 mln. hadden zij derhalve circa f. 100 mln. vrij beschikbaar. Hierbij kwam op 25 april nog het gedeelte van de kwartaalbetaling van het Rijk aan de gemeenten, dat voorlopig bij het bankwezen terecht kwam.

Het Rijk zat er met een tegoed van f. 524 mln. bij De Nederlandsche Bank uit liquiditeitsoogpunt evenmin slecht voor. Van dit tegoed moest weliswaar de uitkering aan de gemeenten ad ca. f. 250 mln. nog af, en bovendien nog enige zware betalingen op 1 mei wegens rente en aflossingen, doch anderzijds leefde de Schatkist in hoopvolle verwachting van grote opbrengsten van de verkoop van nieuw schatkistpapier. Met de verkoop van driemaandspromessen over de toonbank door de Agent, die ook de afgelopen week openstond, was het inmiddels maar minnetjes gesteld; de aspirant kopers vonden kennelijk noch de termijn, noch het disconto (3 pCt.) zeer aantrekkelijk. Alle hoop is echter gevestigd op de a.s. tender op 6-, 9- en 12-maandspromessen die 28 april wordt gehouden; in marktcringen acht men het inderdaad niet onwaarschijnlijk, dat deze enige honderden miljoenen zal opbrengen.

Een symptoom van de verruiming vormde de afgelopen week de verlaging van de callgeldrente van 3 pCt. (waarop zij 3 april gebracht was) tot $2\frac{3}{4}$ pCt. Met deze verlaging werd ongetwijfeld een hartewens vervuld van de makelaars, die met callgeld hun schatkistportefeuille moeten financieren.

Refereer aan annonces in „E.-S.B.”

Een symptoom van algemene monetaire ontspanning vormde de afschaffing door De Nederlandsche Bank van haar in september 1957 getroffen maatregelen ter beperking van de kredietverlening aan de particuliere sector. De kredietbeperking voor de lagere overheid blijft echter ten volle gehandhaafd, hetgeen in overeenstemming is met het feit, dat in het jongste jaarverslag van de Centrale Bank de gemeenten nog eens met alle nadruk worden aangewezen als *de* boosdoeners, die voor de inflatoire ontwikkeling in 1957 verantwoordelijk waren.

De kapitaalmarkt.

In Wallstreet brak gedurende de verslagweek de lentezon in volle kracht door. Hoewel verschillende grote ondernemingen zeer scherpe winstdalingen en aanzienlijke dividendverlagingen over het eerste kwartaal 1958 publiceerden, stegen de koersen als ware President Eisenhower er reeds in geslaagd, om de depressie uit de wereld te praten.

Dit optimisme strekte zich ook uit tot de op het Damrak verhandelde internationals, in de eerste plaats dus aandelen Koninklijke. Aandelen Philips — welk fonds op weg is een belangrijk Europees aandeel te worden — ondergingen daarnaast de invloed van Duitse aankopen, verband houdend met de komende introductie van dit fonds op de Duitse beurzen. Aandelen Unilever vielen in dit opgewekte gezelschap enigszins uit de toon in verband met de botermaatregelen van de Nederlandse Regering.

De enorme omvang van de uitverkoop naar het buiten-

land van de grote (voorheen) Nederlandse internationale aandelen wordt nog eens duidelijk geïllustreerd door de jongste betalingsbalanscijfers. In de jaren 1954 t/m 1957 bedroeg de „verkoop van binnenlandse effecten aan niet ingezetenen” achtereenvolgens 447, 497, 109 en 429 mln. gulden. De Nederlandsche Bank, die deze uitverkoop vorige jaren met droge ogen had aangezien, vermeldt in haar zojuist verschenen jaarverslag dat de omvang van deze verkopen — waarmede in vijf jaar tijds reeds een bedrag van bijna f. 1.600 mln. was gemoeid — „allengs aanleiding geeft tot enige ongerustheid”.

Op de obligatiemarkt bleef het een va et vient van emissies. De Overzeese Gas- en Electriciteit Maatschappij emitterde f. 6 mln. 15-jarige obligaties à 99 pCt. Voorts kondigde de Export-Financiering-Maatschappij de uitgifte aan van f. 25 mln. 5½ pCt. 15-jarige obligaties à 98½ pCt. Het rendement hierop is ca. 1/5 pCt. lager dan dat op een even grote emissie de vorige week van 5½ pCt. obligaties à 99 pCt. door deze maatschappij. Blijkbaar huldigt deze de Oud-Hollandse stelregel: „Wie het kleine niet eert, is het grote niet weerd”.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	11 april 1958	18 april 1958	25 april 1958
Algemeen		183	185	189
Internat. concerns		261	265	272
Industrie		136	137	135
Scheepvaart		122	122	124
Banken		113	112	115
Indon. aand.		69	71	72

Laat Uw
reisbureau
het U
voorrekenen

vliegen is goedkoper
dan U denkt!

KLM
KONINKLIJKE LUCHTVAART
MAATSCHAPPIJ

Aandelen	1958	1958	1958	Diverse obligaties	11 april	18 april	25 april
	11 april	18 april	25 april		1958	1958	1958
Kon. Petroleum	f. 153,10	f. 157,60	f. 165,—	3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...	92	91½	91
Unilever	329¼	335	331¼*	3¼ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	84½	85	85
Philips	265	265¼*	275	3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	91	90½	90%
A.K.U.	173	170¼	174½	3½ pCt. Philips 1948	94½	93%	94
Kon. N. Hoogovens	275	276	290	3¼ pCt. Westl. Hyp. Bank	84½	85¼	85½
Van Gelder Zn.	178	173¼	175½	6 pCt. Nat. Woningb.len. 1957	108%	108	108
H.A.L.	132¼	130½	135¼	New York			
Amsterd. Bank	206	205¼	208	Aandelenkoersgemiddelde			
H.V.A.	92¼	92¼	94	Dow Jones Industrials	441	445	455
				*) exd.		J. C. BREZET.	

Staatsfondsen	1958	1958	1958
2½ pCt. N.W.S.	60%	59%	59%
3½ pCt. 1947	91%	91½	91%
3¼ pCt. 1955 I	87¼	87%	88
3 pCt. Grootboek 1946	87¼	87%	87%
3 pCt. Dollarlening	91	93	93%

Leeft met Uw tijd mee!
Leest de **E.-S.B.**

N.V. EXPORT-FINANCIERING-MAATSCHAPPIJ

gevestigd te 's-Gravenhage.

Uitgifte

van

**nom. f. 25.000.000.- 5 1/4 % 15-jarige obligatiën,
(5 1/4 % obligatielening 1958)**

in stukken van nominaal f. 1.000.- aan toonder

tot de koers van 98 1/2 pCt.

De lening is à pari aflosbaar in de jaren 1964 tot en met 1973, telkenjare op 15 Mei, en wel in 10 jaarlijkse termijnen, elk groot f. 2.500.000.-.

Vervroegde algehele of gedeeltelijke aflossing is vóór 15 Mei 1969 niet toegestaan; op of na die datum gedurende de resterende looptijd der lening à 101%, met dien verstande, dat de vervroegde aflossing steeds zal plaatsvinden op een aflossingsverschijndag.

Ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte is opengesteld op

Dinsdag, 6 Mei 1958,

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur,

bij hare kantoren te **Amsterdam, Rotterdam** en **'s-Gravenhage**, voor zover aldaar gevestigd, op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte d.d. 25 April 1958.

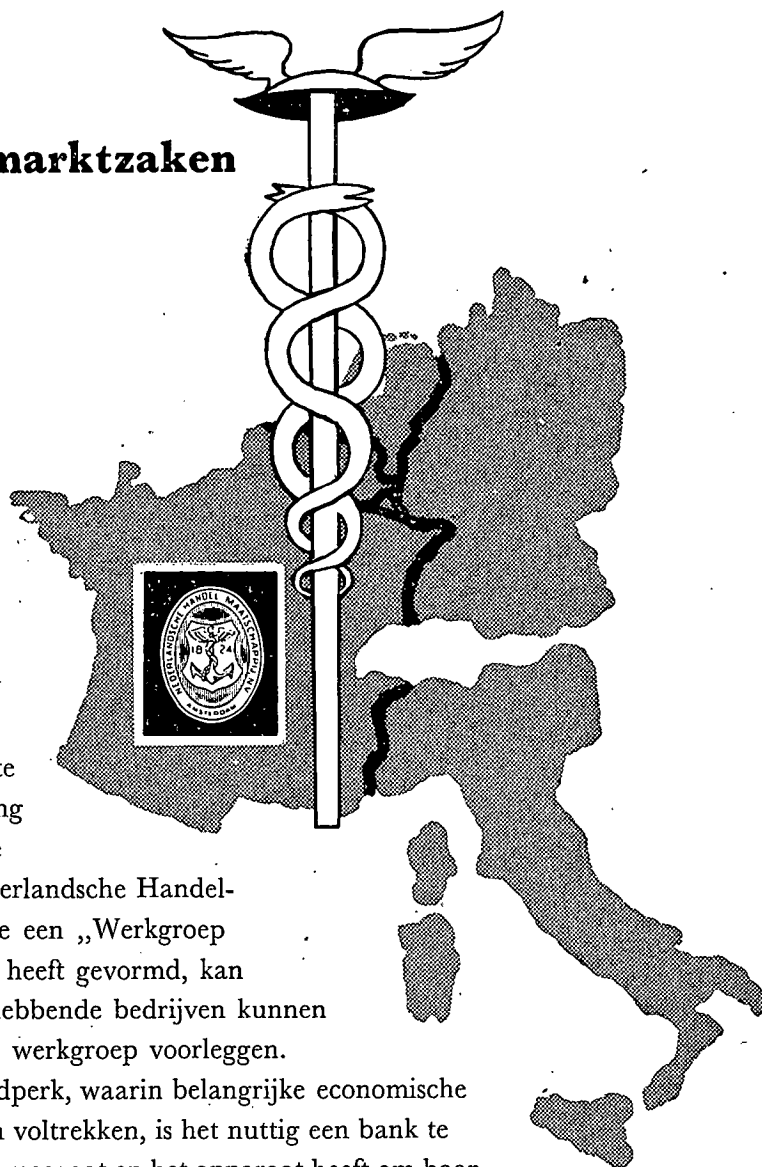
Exemplaren van het prospectus, inschrijvingsbiljetten en afdrucken der Trustacte, alsmede - tot een beperkt aantal - exemplaren der statuten en van het laatste jaarverslag zijn bij bovengenoemde kantoren verkrijgbaar.

Amsterdam, 25 April 1958.
Rotterdam

**AMSTERDAMSCH E BANK N.V.
DE TWENTSCHE BANK N.V.
HOLLANDSCHE BANK-UNIE N.V.
INCASSO-BANK N.V.
R. MEES & ZONEN
NATIONALE HANDELSBANK N.V.
NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.
ROTTERDAMSCH E BANK N.V.**

De NHM

voor uw Euromarktzaken

Het Nederlandse bedrijfsleven heeft behoefte aan een goede voorlichting over de Euromarkt en de Vrijhandelszone. De Nederlandsche Handel-Maatschappij, die hiertoe een „Werkgroep Economische Integratie” heeft gevormd, kan daarin voorzien. Belanghebbende bedrijven kunnen hun problemen aan deze werkgroep voorleggen.

Aan het begin van een tijdperk, waarin belangrijke economische veranderingen zich zullen voltrekken, is het nuttig een bank te hebben, die met haar tijd meegaat en het apparaat heeft om haar cliënten ook bij hun Euromarktzaken van dienst te zijn.

De NHM uw bank in een groeiend Europa

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32